

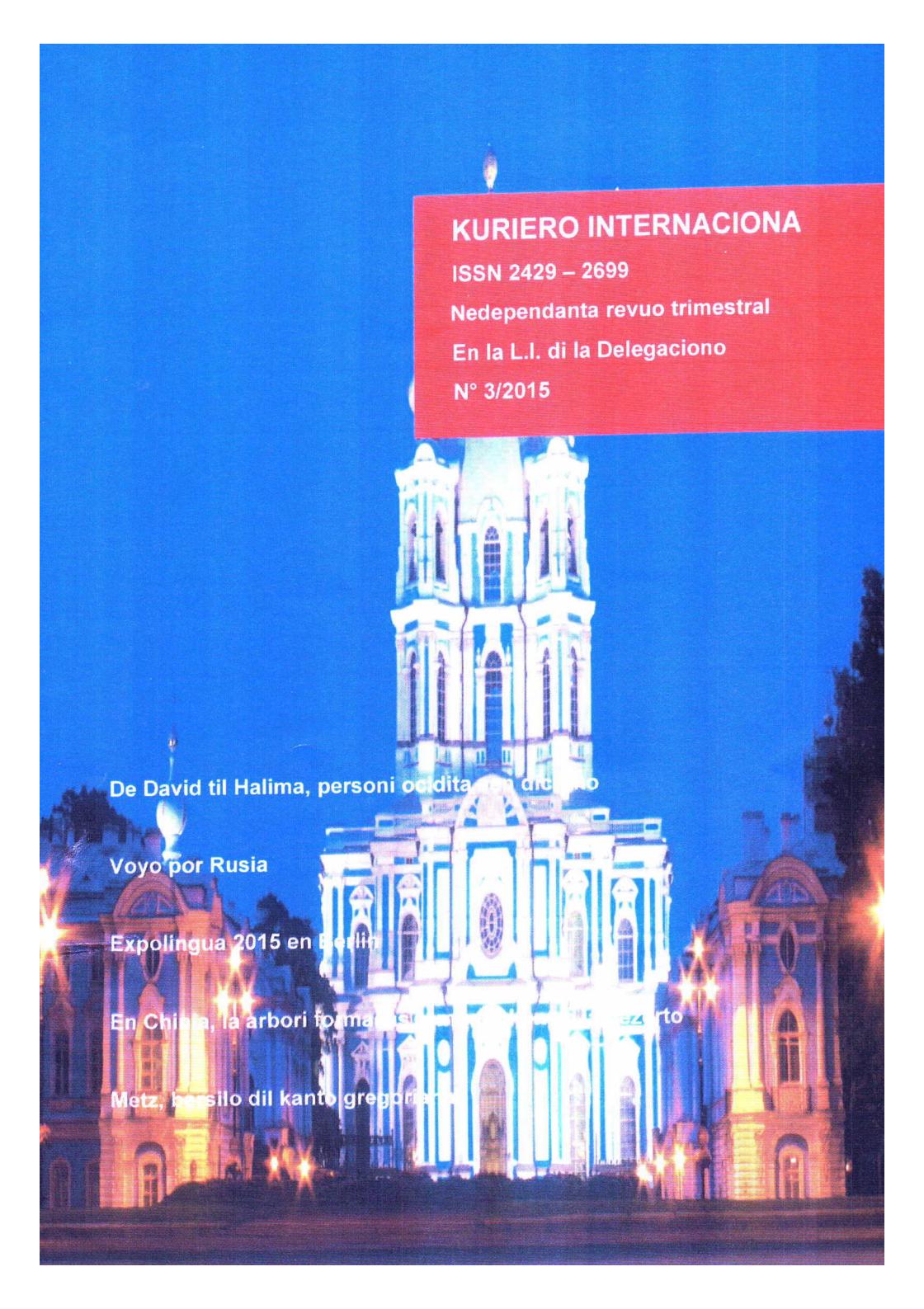
KURIERO INTERNACIONA

ISSN 2429 – 2699

Nedependanta revuo trimestral

En la L.I. di la Delegaciono

N° 3/2015

De David til Halima, personi occiditaj en dicitaj

Voyo por Rusia

Expolingua 2015 en Berlin

En China, la arbori formigaj

Metz, borsilo dil kanto gregoriano

KURIERO INTERNACIONA N° 3 – julio – septembro 2015

REDAKTERO

Jean Martignon

12,rue Maurice Utrillo, F-91600 Savigny sur Orge, Francia - France

e-adresi : jean-claude.martignon@orange.fr e
martignon.jean@wanadoo.fr

KURIERO INTERNACIONA publikigesas ye singla trimestro e la yarala abono esas 10 euri.

*L'ido respondas la advoko di
mondo qua perdis sua centro, la
koncio di lua spirituala
konekteso, e l'etikala valoraji di
personalala diciplino e sociala
responsiveso.*
Karl Schlotterberg

*La traduko esas la principio ipsa
qua justifikas la posibleso e
l'existo di lingui auxiliar.*
Umberto ECO

VORTO DAL REDAKTERO

Me probas pokope supresar la tempo-difero inter la periodo anuncita supre di ta kayereto e la reala epoko dil yaro. Me bezonus granda esforci, ma me esperas ke me povos sucesar. Tamen, me havas sempre plu deskonkordo kun certena Idisti. Parolesas hike pri personi qui kontre la komuna raciono volas linguo tote unesal, sen irga difero regional o personal e qui ne prizas ke on utiligez vorto od expresuri tote oficala ma qui ne fitas kun lia personalala idei. Li esas generale Idisti qui savas tre bone la L.I. ma qui havas tre rigida mento. Un vorto povas absolute havar nur un senco e sinonimi (od alternativa vorti) ne darfus existar. Kun tala personi, on devus sempre e senfine konsultar la dicionarii e gramatikolibri ed ico mem ne esus suficanta, nam li havas lia propra interpreto dil vortaro e dil gramatiko. Ad ica personi, nia linguo komuna esas idiomo tote abstrakta e pura juo intelektal. Ne importas se ol divenas tale komplikita e ne korespondas a la skopo di nia pioniri qui volis la maxim facila linguo por la maxim granda nombro de personi. Altralatere esas personi qui ne savas suficiente bone nia linguo e facas kelkafoye granda kulpri lingual. Ma se li duras esar komprenebla, me preferas iti laste dicita a la „intelektozi“ pri qui me opinionas ke li esas un de la katastrofi di nia movado. Pro ke li volas impozar lia normi ed idei ad omni, volas abstrakta e desenkarnigita Ido por lia „pura“ juo intelektal ed esas tote ne tolerema ad homi qui ne havas simila vidpunti e ne uzas la linguo

samamaniere. Segun la texti quin me povis lektar, nia pioniri, sen esar tre liberala, nam li volis linguo tre unesal, ne havis tante streta mento ed acceptis la posibleso di diversa interpreti di la gramatiko e vort-uzado (cf. Couturat). Danke la intelektozi, qui volas propriigar a su la yuro dicar quo esas bona o ne segun lia propra reguli arbitrial, la mento dil guidanta Idisti divenis tre rigida. Me opozesas kompletamente ad ico e refuzas tala koncepto pri nia idiomu. La liberala e tolerema principi di Interlingua plezas a me multe plu multe, e se me ne esus ja sat evoza me transirus ad ita linguo. Ma pro ke me ne plus povas agar lo, me duras esar uzanto di la Linguo Internaciona di la Delegaciono. Tamen, me rezolvis adoptar la principi liberal di Interlingua ed ignorar la kaprici ed imperi dil „intelektozi“ a qui nia idiomu esas avan omno „ludilo“ lingual tote abstrakta e qui ne egardas multe lua konkreta uzado da reala ed averaja homi. Se ni volas havar chanci avancar o mem nur permanar, ni ne atencez ita homi tote deskontakte de la reala vivo e de la reala personi. Adminime, me ag(a)(o)s tale.

Sincere via. JM :::-:::

INFORMO PRILINGUA

Nia pasinta samideano Andreas Juste, quankam tre fervoroz Idisto, anke interesesis pri Interlingua. Me imitas lu, e, multarelate, me havas opinioni simila a le lua pri la linguo. Lu uzis nerare la sufijo – mente, quan il adjuntis – quale Interlingua – por adverbigar adjektivo. Dum longa tempo, me opinionis ke ico esis absurdia fantazioj, til la tempo kande me pronuncis frazo en Interlingua kun ca sufijo e me konstatis ke ico adjuntis tre bela sonoreso e muzikaleso a la linguo quale por la romanida lingui dil Sudo (Hispana, Italiana). Me do rezolvis adoptar tempope ca sufijo en mea uzado personal. Anke Interlingua uzas (quale mea linguo matral) la formo : va + infinitivo por indikar quika o balda futuro. Ico ne existas til nun en la L.I. di la Delegaciono, do quale s-ro Juste, me rezolvis adoptar ol kande ico povas esar utila. Pluse, same kam s-ro Juste me opinionas ke la sufijo –isim povas kelkafoye uzesar por insistar pri la intenseso dil adjektivi, exemple : « Me vidas belissima floro », konkurencante « Me vidas belega floro ». Ma ico nur por adjektivi e ne por substantivi. Anke por trovar eventuale alternativa vorti (sinonimi) me pruntos eventualmente vorti di Interlingua, ma rarmente e kun prudenteso.

Kompreneble, me propozas ico al imito dal Idisti, ma nule intencas bataliar por impozar lo. Se la Idisti adoptos co, lore lia uzado spcionos ica formi. Se no, olci duros esar mea personala ‘idiolekto’.

LISTO DE UTILA VORTI

‘acetabulo’ : Surfaco artikal dil iliaka osto. Vorto trovebla en la DEFIRS lingui.

achento : stranjera, regionala o sociala aparta pronunco e frazo-melodio di ula linguo. (vorto recente oficaligita da la Lingual Komitato dil ULI)

‘adenomo’ : adenomo esas nenociva tumoro povante afektar glando o mukozo.

‘afordar’ : havar la moyeno agar por. Permisar a su ulo (pro ke on havas la moyeno agar tale).

‘ambiento’ : la naturala medio cirkondanta onu.

‘analfabeto’ : persono qua savas nek lektar nek skribar (DFIS).

‘apropo’ : parolante pri ca temo, aludante ico. Vorto trovebla en diversa Europana lingui, precipue la Franca e la Germana.

‘arpento’ : arpento esas mezurunajo en diversa landi valoranta de 34 til 51 ari.

‘autostrado’ : automobilal voyo kontenanta du chosei havanta unika direcione e konceptita por trafiko rapida e grandaquanta. (vorto venanta de la Italiana e sat bone komprenata internacione).

« bungalow » : Vorto de Indiana origino trovebla en omna DEFIRS-lingui ed, ecepte la Rusa, kun la sama ortografio. Ol signifikas domo havanta nur un etajo e vizanta habitesar nur da un familio.

‘cervezo’ : antiqua biro.

‘detektar’ : revelar ulo tillore neperceptata. Ni havas la vorto detektivo en Ido

‘diglosio’ : Stando di homala grupo e di persono uzanta du lingui de sociala-kulturala niveli diferanta. E.g. la diglosio* dil Arabi qui praktikas la literaturala Araba idiomo e la parolata dialekto.

‘diskoteko’ : nokto-klubo (E.F.)

diskriminacar : traktar ulu od homala grupo neyuste. (vorto nun oficaligita)

‘dolabro’ : Hakilo havanta kurta tenilo uzata kom armo o kom laborilo. Vorto venanta de la Latina : dolabra.(France, Angle e Germane : doloire).

‘domotiko’ : totajo dil moderna tekniki e di informatiko posibligante kontrolar la sistemi di la domo e vizas solvar la problemi e sekurigar la komforto dil konstrukturi ed hemi. (Italiana, Hispana, Franca). En la Angla la vorto esas : « home automation ».

‘«dorftrottel»’ : Germana vorto signifikanta : neinteligenta vilajano.

,drono’ : mikra aervehilo senpilotista.

ekosistemo [Ekol.] Sencese interrelatanta ensemblo de ‘biocenozo’ e biotopo [A. ecosystem l F écosystème l G Ökosystem l HI ecosistema l R ekosistyema].

eskalatoro : Mashinala eskalero ek movanta gradi, por transportar personi adsupre ed adinfre inter diferanta etaji o niveli, precipue en granda butiki, aeroportui, subtera fervoyala stacioni, edc [AF escalator l H escalera mecanica, escalera automatica l R escalator].

etno : populo, gento (veninta de la Greka ethnos). En Ido, ni havas la vorti etnologio ed etnografio. La Linguala Komitato adoptis la formo : etnio, ma ol esas deskonsilinda pro ke ol enduktas nenecese neregulozeso quoniam ni havas la vorti supre aludita. Do, la formo : etno esas preferinda e plu reguloza.

euro : [Ekon.] Pekunial unajo dil Uniono Europana () € : la abonpreco di Progreso kustas 10 euri.

faxar (tr.) Sendar texto od altra dokumento per sistemo elektronikal uzanta telefon-lineo : faxez a me la raporto [A to fax l F faxer l G faxen l H enviar por fax l It. Faxare l R faks]. faxilo. Aparato uzata por faxar ulo.

festivalo : internaciona o naciona renkontri ube diversa landi prizentas lia maxim bona produkturi artala (precipue muziko e cinemo).

flashar (ntr.) Emisar forta instantala lumo-radii [A. F. H. I.]

fonemo [Ling.] La maxim mikra fonologial unajo [A. F. G. H .I. R.]

fonologio [Ling.] Fako di la linguistiko qua studias la fonemi, t.e. la foni di ula linguo qui esas kapabla transmisar distingi di la signifiki [A. F. G. H. I. R.]

‘fotono’ : Partikulo ek maso e kargajo nula, olqua esas asociata a radiado lumoza od elektromagnetala.

‘gaela’ : La Gaeli esis Kelta populo parolanta Kelta linguo.

‘gaga’ : senila ed/od imbecila.

‘«ghee»’ : klarigita butro uzita por la Indiana koquarto.

““globetrotter””: aventurema voyajanto qua trairas la mondo. (Angla vorto)

‘gombo’ : (*Abelmoschus esculentus*) anke nomizita “okra” esas legumo e kondimento. Ol manjesas en India, nord-Afrika, Proxim-Oriento e sud-Usa.

‘ideogramo’ : en certena skribarti ol esas signo qua reprezentas litero o vorto.

‘idiolekto’ : Maniero partikulara parolar propra a un persono.

‘infrastrukturo’ : Totajo del produktera forci e del produkto-relati qui konstitucas la materiala fundamento dil socio.

‘interludo’ : Inter du spektakli, che teatreyo o cinemo, od inter du emisi che-televizione, kurtatempe duranta komedieti ed/od amuzivi. (E.F.I.)

‘«jaggery»’ : «jaggery» qua anke skribetas «jaggeree» esas nerafinita sukro preparita per varmigar palmo-siropo. Ol uzesas por koquar dishi en la Indiana sub-kontinento (India, Sri Lanka, Pakistan).

‘judo’ : Kombat-arto de Japoniana origino.

‘kataristo’ : La kataristi esis hereziani precipue trovebla en sud-Francia e qui kombatesis energioze dal katolika Eklezio dum la XIIIma jarcento per kruc-milito durinta dum preske kinadek yari.

'kindo' : homala ento de la nasko til la adoleco (til 15 yari cirkume)

'knemido' : Luxoza pedovesto militistal quan la Greki dil Homerala tempo surhavis.

'kobrao' : venenoza serpento di tropikala regioni.

'logotipo' : Grupo de literi o de signi uzata kom emblemo di societo od fabriko-marko komercal. (vorto internaciona sub la formo logo, ma logo ja existas en la L.I. por navala utensilo). En la Franca existas la vorto « logotype » rare uzata, ma havanta la sama senco kam « logo ». Me do selektis ol por Idigar olu ed evitare konfundo. Ica vorto existas anke sub ica formo en la Hispana.

'lontana' : altra vorto por : fora.

'lukumo' : orientala dolcajo.

'okurar' : evento qua efektigesas. E.g. : «La grand evento qua esis la nasko di Ido okuris ante la unesma mondo-milito».

'>mandala' : Tibetana pikturo qua montras cirklo en quadrato kun tre diversa aspekti e kolori. Ol esas supozata esar suportilo por atingar la spirituala veko.

'manikeismo' : La manikeismo esas absoluta lukto inter du kontrea principi. Ol esas anke maniero judikar ulo sennuance kom tote bona o tote mala.

'megapolo' : giganta civito. (radiko trovebla en la Angla e Franca idomi)

'metroo' : Lor la Ido-renkontri di 2014 en Paris, la Idisti volis uzar ica vorto por la subtera treno. E nur ica vorto pro ke li judikis ke « subtera treno » esas tro longa. Konseque, me rezolvis adopter ol.

'mujiko' : basaklasa rurano en carala Rusia.

'neolitiko' : Lasta periodo dil prehistorio.

'NIFO' : Ne identigita fluganta objekto, nomata anke fluganta diskri od en kelka lingui : fluganta subtasi. On supozas ke li vehigas exterterani en lia internajo.

‘onomancio’ : Kapableso predigar per la literi di persono-nomo, lua futuro.

‘optimizar’ : Ita vorto existas en la Angla, Franca e Germana patuazi. On povas vicee uzar sen steleto la vorto maximbonigar.

‘paleolitiko’ : Periodo di la antiqua stonepoko komencinte approxim du milion yari ante nun e durinta til la debuto dil agrokultivo.

‘pan’ : Ita prefixo, venanta de la Greka linguo, uzesas en multa Europana lingui. Ol signifikas : tote, komplete.

‘patuazo’ : nacionala, naturala, o matrala linguo. Interlinguo ne povas esar patuazo. Venas de la Latina patriensis qua signifikis : patrala (matrala) linguo.

‘piktogramo’ : en certena skribarti ol esas mikra desegnuro qua reprezentas litero o vorto.

‘pucho’ : stroko di stato, violentoza chanjo di guvernerio. Germana vorto adoptita en plura Europana lingui.

‘radiofono’ : mashino por recevar brodkasti. La vorto radiofono vizas evitar la posibla konfundo dil vorto radio kun sunala od altra radii.

‘resursi’ : la resursi esas la richaji pri qui lando disponas. Oli esas anke la kapablesi e la interna richaji di persono od organizuro.

‘rocketo’ : Kosmospacala mashino provizita per specala motoro. Angle : rocket, Germane : rakete, France : fusée.

‘samurayo’ : Gardisto. Nomo dil membra dil anciena militistal klaso en Japonia.

‘sensoro’ : Instrumento qua konvertas mezuri a fizikala quantesi. Vorto trovebla en omna DEFIRS-lingui, ecepte la Franca (Angla, Germana, Hispana, Italiana, Rusa).

‘sinkronaleso’ : Misterioza koincidi neexplikebla racionale o per ja existanta cienco o savo.

‘shako’ : Militistal kapvestajo tre segunmoda dum la XIXma jarcento.

‘smartfono’ : Moderna poshtelefonilo anke surnomizita « telefonilo inteligenta » en plura lingui. Omna DEFIRS-lingui konocas ita vorto venanta de la Angla „smartphone“.

‘soyao’ : Planto di qua la grano esas fabo olezoa. Ol esas veninta de la varma regioni di Extrema-Oriento.

‘sponsoro’ : meceno.

‘termoluminecenco’ : kaloral lumifado.

‘TM-efekto’ : Sentimento di antipatio quan on havas nekonciante e nevole kontre lando e lua resortisanti, quankam li esas senkulpa, pro la mala agi da un de lua civitani kontre onu.

‘toponimo’ : Lok-nomo. Vorto de Greka origino trovebla en omna DEFIRS-lingui.

‘tornado’ : vortica ventego.

‘totalitera’ : rejimo di Stato en qua omna povi apartenas ad unika partiso qua toleras nula opozo.

‘trajekto’ : surirenda voyo por irar de loko ad altra loko. Ed anke la ago surirar ica voyo por efektigar onua voyajo. (vorto trovebla en la Hispana, Angla, Franca)

‘yo’ : popul-vorto signifikanta : saluto. Ol esas trovebla en la Usana Angla linguo ed en la Japoniana.

‘yudo’ : Israelido. Persono di ‘yuda’ religio.

‘yudismo’ : Monoteista religio dil yudi.

‘xenofobio’ : kontre-stranjera odio. Vorto de Greka origino trovebla en plura fonto-lingui di Ido.

SINONIMI

‘jame’ : nulatempe

'lontana' : fora

'travalio' : laboro

GRAMATIKALA VORTI

'ergo' : do, konseque.

'itaque' : pro to, pro ico, camotive.

'nihilominus': malgre to, malgre omno.

'quoniam': pro ke.

'utinam': utinam dicesas kande on deziras ke ulo esez reala o realeskez : «Utinam li venos morge !»

TRADUKURO DI MODERNA VORTI

arobase : arobo (informatiko)

«convivial» : Ita vorto qua existas en la Franca ed en la Angla signifikas : gastamika.

«compromis» : Ita radiko qua existas en diversa Europana lingui, miskomprenesas da la plu multa Idisti. Ol ne devas konfundesar kun la Idista vorto : kompromiso, olqua havas tote altra senco. La maxim bona posibla tradukuro esas kurta perifrazo : meza solvuro.

hashtag : dieza vorto (informatiko)

«to optimize (E), optimiser (F), optimieren (G)» : Me ja supre enduktis la vorto optimizar* ma on povas anke tradukar sen asterisko e facile komprenesar da omna Idisti per la vorto : maximbonigar.

«sociétal» : Ita tote recenta vorto en la Franca linguo e qua ne troveblesas che omna dicionarii, nule relatas a la vorto societo en Ido, ma a la socio. Tamen ol havas diferanta senco de sociala, nam ne parolesas pri la sociala ordino ma pri lua strukturi. La maxim bona

tradukuro en Ido, semblas a me esar : prisocia. E.g. «Ceci est un phénomène sociétal» = «Ico esas prisocia fenomeno».

totalitaire : totalitera (uzata da S.Quarfood en 1938). Ma on povas anke uzar : totalitara.

Ica listo de vorti ne esas exhaustiva e povos kompletigesar future. Me ne volas diskutar abstraktite, ma me agas konkrete per tradukar e redaktar texti e me koaktesas uzar o krear vorti qui ne esas oficala, ma qui esas bezonata pro la neceseso bone komprenesar.

IVAIN O LA KAVALIERO KUN LEONO

[Rezumo di lo preirinta : *Che la korto di rejo Artur, kavalieri interdisputas ed ula de li komencas rakontar un de lua aventuri eventinta en stranja etoso ed akompanata da stranja e desquietiganta marveli. Quik pos ca raporto s-ro Gauvain rezolvias departar ed ipsa serchar aventuro. Il ocidas misterioza kavaliero.*]

Sinioro Ivain respondas ad elu :

-Se plezas a Deo, men li ne ocidos.
Nulatempe da li me esos kaptita.

-No, elu dicas, me helpas vu per mea tota povo. Ne esas proda viro ta qua favoras ! Me kredas ke vu esas proda viro nam vu ne esas favorigita. Se me povas lo, servo e honorizo me facos por vu quale olti quin vu facis por me. Ulfoye che la korto dil rejo, mea siniorino sendis me kom anuncantino. Forsan pro ke me ne esis sate saja

neanke digna de korto. Povas anke esar ke me ne savis kondutar quale devas agar lo virgino nam esis nula kavaliero qua degnis parolar a me, mem dicar vorto, ecepte un unika : vu, qua esas hike. Vu honorizis me e servis me. De la honoro quan vu agis a me, me retrodonos a vu la rekompenco. Me savas bone vua nomo e me rikonocis vu bone. Vu esas la filiulo di rejo Urien e nomesas sinioro Ivain. Esez absolute certa ke nulatempe, se vu volas kredar me, vu esos kaptata neanke molestata.

« Mea ringeton vu prenos e, me pregas vu, retrodonez ol a me kande me liberigabos vu. »

El donis a lu la ringeto qua posedas la povo, kande la lapido orientizesas adinterne, tegar la homo por celar lu ad omna regardi. Lu timas nulo ta qua havas la ringo sur sua fingro. Vidar lu, nula homo povos lo, mem havante okuli grande apertata, ne plu multe kam on povas vidar la barelo olqua tegesas per la kortico.

Pos dicir a lu ico, el duktis lu por sideskar sur lito kovrita per litokovrilo tante riche ornamentizita ke mem la duko di Austria nulatempe havis tala. La virginio dicis a lu pose ke, se lu deziris lo, el adportos a lu ulo por manjar. Ivain acceptis volente. La damzelo iris rapide aden la chambro e retrovenis quik, per adportar rostita kapono, plena potedo de vino ek bona vitograpo e la kovrilo di blanka tablotuko. E Ivain qua esis tre hungranta manjis e drinkis volente.

Pos ke lu bone manjabis e drinkabis, eventis ke hike ed ibe en ita ipsa loko venis la kavalieri qui serchis il, e volis venjar lia sinioro qua ja pozesis en sarko. La nobelyunino dicis ad Ivain :

-Ho amiko, askoltez : li omna serchas vu. En la domo esas granda bruoso ma irgo eventez ne movez e nulatempe on trovos vu se vu duros esar sur ca lito. Vu vidos balde ita chambro plena de furioza homi qui kredos trovar vu hike. E me kredas ke li adportos adhike la kadavro di lia sinioro por pozar lu en la tero. Il komencos serchar, sube la benko, sube la lito. Lo esus ya granda

(Duro sequos)

plezuro, por ta qua ne havos motivo por timar, vidar homi tante blindigita. Li esos tante konfuzega e tante mokita ke li furios pro iraco. Me ne povas dicar a vu plu multe ed anke ne povas restar. Ma me povez dankar Deo qua donis a me bel okazono facar kozo plezanta a vu !

Lore el retroiris e nemediate eniris la tota kompanio kunveninta ambalatere, brandisanta bastoni ed espadi. Esis granda turbo presata de homi maligna e furioza. Li vidis la duimo dil kavalo tranchita avan la pordo. Li esis ya certa ke kande la pordo esos apertita li trovos interne la chambro ta qua li serchis por ocidar ilu. Pose li deprenigis la pordi qui tranchabis multa homi. Esis cafoye nek balanceto nek pronta kaptilo e li eniris omna kune. Li trovis l'altra duimo dil kavalo mortinta avan la solio. Ma nulatempe ulu de li perceptis per la okuli sinioro Ivain quan li volente ocidabus. Ma il, ilu vidis li furiar, freneziozeskar ed iraceskar. La homi dicis :

-Quo esas do, pro ke esas hike nek pordo nek fenestro tra ube on povas eskapar excepte se on esas ucelo qua flugas, skurelo, vizelo o bestio tam mikra o plu mikra nam la fenestri esas ferizita e la pordi klozesis quik kande sinioro transpasis ? La serchta viro esas hike, sive mortinta sive vivanta, nam il ne restis extere. Ni trovas hike plu kam la duimo dil selo e di ilu ni trovas nulo, excepte la tranchita sporni qui falis de lua pedi. Ni serchez bone en omna anguli. Il esas en ca loko, ni esas certa pri co se no ni esas omna sorcata o la diablo raptis ilu !

KRITIKO PRI ARTIKLI

Me lektis en un de la recenta numeri di Ido-Saluto du artikli quin me ne tre prizis. La unesma (pagino 8) titulizesas : « Parolata, ma ne docata ». La autoro di ta artiklo plendas ke la Araba patuazo ne docesas grandaskale en la skoli di Francia pro ke esas multa yuna Arabi en Francia e ke tale li ne mantenas la kontakto kun lia radiki. Unesme oportas dicar ke la skribita Araba linguo esas preske tam fora de la parolata dialekti kam esas la Latina de la lingui Romanal. Ol esas mortinta linguo depos plura yarcenti e mantenas su nur kom literaturala linguo. Certe ol docesas en la skoli en la Araba landi, ma ol esas preske tam artificala kam Ido por la Europani. Ma diferante de Ido vice esar facilega idiomio, ol esas tre desfacila, plu desfacila mem kam la klasika Greka e la Latina. Ita idiomio anke en la Araba landi esas tre male docata pro lua desfacileso ed ultree indijesas bonanivela instruktisti. Pro quo la Franca Stato qua ja preske bankrotas spensus multa pekunio por docar grandaquante tante desfacila e poke utila idiomio ? Certe la Arabi qui havis la fortuno povar esar skolani savas ol, ma tre defektoze. Li povas per ol komunikar kun Arabi di altra landi e skribar ol. Ma exakte quale la Idisti, qui savas defektoze Ido e skribas ol defektoze, ma tamen bone interkomprendas. Ica tre defektoza linguon Araba onu nomizas « Araba moderna » od « Araba standarda ». Ol esas linguo uzata en la informili, la literaturo, la diskursi e la Universitati, ma ol ne uzesas spontane, ecepte por komunikar kun homi parolanta nekomprenebla dialekto. Ka tante artificala idiomio povas konsideresar

kom familiala tradiciono ? La situaciono lingual en la Araba landi esas tala : en la singladia vivo la linguo dil familio, dil amiki e dil samlandani esas la dialekto (qua esas tre diferanta del normigita linguo), la linguo di la literaturo, dil informili dil altanivela diskursi e dil internaciona relati inter Araba landi esas la « Araba moderna » e kande onu volas pritraktar medicino, cienci e tekniki moderna on uzas la linguo dil anciena koloniiganta lando (Angla o Franca), nam dum plura yarcenti la Arabi ne progresigis la cienci e ne mantenis la kontakto kun l'evoluciono dil mondo moderna, konseque lia linguo indijas dramatatre la vortaro moderna. Docar ol ne esus tre utila.

Ma to quon la redaktinto di ta artiklo ne dicas o ne savas, lo esas la faktro ke la Araba linguo ne esas la duesma linguo parolata en Francia apud la Franca quale lu asertas, nome, inter la Nord-Afrikani ekmigrinta a Francia, la Berberi esas plu nombroza kam la Arabi ! E konseque, li ne parolas la Araba, ma la Berbera linguo e la Araba esas por li nur duesma linguo male parolata (mem en la dialekto), nome ol tam differas de la Araba kam la Turka differas de la Germana ! Ed en parto de ca artiklo la jurnalisto aludas la pasintajo kolonial di Francia ; ma ico esas nur pasintajo kontre ke por la Berberi la kolonialismo dil Arabi qui volas impozar a li sua linguo esas prezento kolonial ! Kad la Franci devus deskontentigar la Berberi por impozar a li la imperialismo Araba ?! La autoro dil aludita artiklo ne havas bona informo-fonto. Il nesavas (od ignoras) la vera kontexto social en Francia ed inter enmigranti. (vidar artiklo p.38)

L'altra artiklo titulizita : « Meza qualeso por omni vice Germana por l'elito » (pagina 14) ne korespondas plu multe kun la realeso. Lu komencas par asertar ke Francia bezonas urjante instrukto-reformo. Ma precize depos plu kam kinadek yari la instrukto subisas senfina reformi en Francia, olqui, segun la generala opinono, fushis komplete la docado-sistemo qua divenas sempre plu mala. Me ne intelektas pro quo on devus nihiligar la docado di la Greka e la Latina, qui esas lingui transmisanta kulturo esante la fundamento di nia civilizuro (e tre utila por bone dominacar la Franca) e preske renunciar la lernado di la Germana, qua esas l'idiomo di

importanta vicino e, eventuale, lernar la Araba qua esas mem multe plu desfacila ed indijas la vortaro moderna (quale indikita supre). Ultree la deskompetenta e tre despopulara ministrino, Najat Vallaud-Belkacem, qua esas denaske Marokanino, savas defektoze la Franca e facas grosiera ortografio-erori en ol. Ico kompreneble impresas tre male la Franci e destruktas la prestijo di lua ministerio.

Me nule atakas la redaktero di Ido-Saluto qua tradukis la dicitu artikli ma la autori di oli. Me konsilas tamen a lu esar plu prudenta future e questionar Franci ante tradukar artikli pri lia lando.

Nekredebla sinkronalajo*

LA DANSO KUN LA DIABLO

Kande me skribas ica linei la eventi dramatatra di Paris esas tote recenta e yen me tradukas por mea lekteri konciza artiklo quan me trovis che la interreto e qua povas pensigar la supersticozi quale me esas.

Unesme en la koncerteyo « Bataclan » ye ta venerdio 13ma (funesta dio) di novembro, la grupo qua kantis, nomesis la « Eagles of Death » (La Agli dil Morto) ed ico esis ja tre mala auguro precipue dum tala dio. E yen la artikleto koncernante la bizara e desquietiganta fakti.

-Ne esas mea tasko caloke komentar la atenti eventinta dum la venerdio 13ma. Ma hike esas citajo dal jurnalo LE FIGARO dil 14ma di novembro 2015. Singlu interpretos ico quale lu deziras. Koncernesas la « Bataclan » ube esis 80 mortinti. La spektanti dansis surloke segun muziko tre ritmizita.-

« La etoso esis tre bonhumoroza. La grupo pleis depos aproxime un horo. Li jus dicabis « On vous aime Paris » (Ni amas vu Paris) e li komencabis la kanson *Kiss the Devil* (Kisez la Diablo) per la paroli : *I Meet the Devil and This is His Song* (Me renkontras la Diablo ed ico esas lua Kanson) kande on audis tre klare detonado dop la eniro-pordo. Celia : »Pro ke la koncerto esis amuziva

J.P. Dickès

---

me kredis ke lo esis petardi e pro ke me ne prizas ico, me eskartis de Benjamin addextre. Me recevis ulo en la glutei. Me vidis plu tarde ke ico esis splito di kuglo. »

La diablo respondis l'advoko qua agesis por lu, kisar e dansar kun lu, per semar la morto.

De David til Halima, personi ocidita sen dicerno

[*Inter la 129 viktimi dil atenti dil 13ma di novembro esas tam adolecanti kam kinadekyari anke, same kam Franci ed Exterlandani.*]

Sur la sociala reti, dum la sucedo dil hori, la sercho-avizi lansita per « Twitter » transformesas ad morto-avizi e la mortinti haveskas vizajo. David, Younes, Lola, Milko, Camille, Juan Alberto, Asta, Alban, Claire, Mathieu, Pierre-Antoine, Maxime, Victor, Marie, Mayeul, Anne, Pierre-Yves, Gregory, Halima...Multi havas la traiti dil yuneso, ma ne omni.

La majoritato de la viktimi (adminime 89 de la 129 mortinti) falis en la « Bataclan », ube la « Eagles of Death Metal » kunvenigis 1.500 spektanti. Ica Usana grupo pleas « rock »-muziko prefere alternativa. Por aplaudar lu, esis tam familio-patri kam anke lia filiini, tam kinadekyari kam adolecanti, tam docisti kam studenti, tam pari kam celibi, tam Parisani kam provincani.

La muzikisti esas sana e sekura. Ma la grupo retroveninta en Usa, deploras la transpaso di un de lua teknikisti. Lualatere la entraprezeyo pri muziko Universal Music, anuncis la transmondesko di tri de lua salariati qui esis surloke lor la koncerto. La televizionala kanali France 24 e D 17, same kam la revuo *Les Inrockuptibles*, anke perdis un de lia laboranti dum ica masakro.

La duesma loko maxim atingata jacas ye un kilometro, strado di Charonne, anke en la 11ma distrikto di Paris. Dek-e-non personi esis mortigante pafita kande atakanti mitraliagis la teraso dil birerio « La Belle Equipe ». Depose on ne cesas defilar avant la fera shutro klozata por depozar flori, acendar bujii o rekolecar. « *A nia amiko Guillaume, qua esis joyoza e jentila persono* », skribis nekonocato sur peco de papero.

En sektoro tre frequentata dal noktovaganti, inkluzite ti qui venas de la suburbii, ca repasteyo ne aceptas nur yuni qui amuzas su : « *Lo esis drinkeyo di quartero en*

quartero ankore habitata da modesta populani », atestas Pierre, lokala habitanto. « *Lo esas angulo mixita* », durgas altra homo, Michel. La sama « mixeso » trovesas anke inter la viktimi. Un policano employata en Bobigny veninta por celebrar sua aniversario, trovis la morto apud du fratini de Tuniziana origino di qui la familio lojas en la urbo Creusot.

« Viro qua marchis sur la trotuaro kun sua spozino atingesis. Irgu esante ibe ta-instante povabus mortar. »

La 11ma distrikto anke frapesis al angulo dil stradi di Faubourg-du-Temple e dil Fontaine-au-Roi. Un drinkeyo e restorerio, la « Bonne-Bière », ed un « pizzeria », la « Casa Nostra » atingesis. Li esas konsumeyi qui ne esas aparte segunmoda. Ibe anke, flori e bujii akumulesas. Ula nekonocato tensis rubando sur la sulo por limitizar quadrato an la pedo di arburo. « *Un persono mortis. Respektez ca spaco.* »

**Depozo di flori homaje al viktimi dil masakro
mortar. »**

Adolphe povabus esar parto de la kin viktimi mortigita hike. Ica Parisano pasis pede en ta loko lor l'instanto dil pafado. « *La pafanti arivis en automobilo, li ne ekiris, li vizis nulu, li vere pafachis, lu naracas. Viro qua marchis sur la trotuaro kun sua spozino atingesis. Irgu esante ibe ta-instante povabus*

La sama sentimento konfrontesir a blinda violento dominacas an l'angulo dil stradi Bichat e Alibert, en la 10ma distrikto. La pafadi poslasis 15 personi sen vivo avan « Le Petit Cambodge » e « Le Carillon ». Amba adresi frequentesas tam dal habitanti di ca quartero kam da medika lernanti dil hospitalo Saint-Louis jacanta tote proxime, da pekunioza borgezi triadekyara, o yuni vaganta por serchar amuzeyi. « *Vespere la terasi esas plenega, povas esar cent personi extere* » atestas un persono qua es kustumala gasto.

La teroristi anke ne distingis la pasporti. Li ocidis duadeko de Exterlandani habitanta en Paris o sejornante kurtatempe en la chefurbo di Francia. Inter la landi koncernata reprezentetas Hispania, Chili, Aljeria, Mexikia, Germania, Britania, Belgia, Maroko, Tunizia e Rumania. Usani e Nederlandani vundesis.

« Chauffeur » (vehigisto) di turismala autobuso havanta la nacionaleso Portugalana mortis anke proxim la « Stade de France ». Veninta del urbo Reims por akompanar grupo de sostenanti di futbal-esquado, il projektesis violentoze per l'explozo di bombo deskuplita da un de la suocidanta teroristi. La futbalisto Lassana Diarra, qua ludis dum ca tempo por la « match » Francia-Germania, saveskis plu tarde ke un de lua kuzini esis en la nombro de la viktimi Parisana.

Dum la morga dio dil atenti, personi sen informaji pri lia proximi duris serchar li ed esperar. Certeni iris direte a la hospitali, quale ica grupo de yuni renkontrita avan la hospitalo « Pitié-Salpêtrière ». Li jus saveskis ke, fine, lia amiko ne esis endanjerigita. « *Il esas vundita, ma ico ne esas grava*, dicas un de li. *Ma ni pensas pri ti qui ne havis ita fortuno.* »

(Segun artiklo publikigita en la diala jurnal LA CROIX redaktita da PASCAL CHARRIER)

MEA VIZITO A BERLIN E PARTOPRENO AD EXPOLINGUA 2015

Jovdie, 19ma di novembro '15.

Lastinstante, mea vicinino informis me ke la kompanio « Easy Jet » esas tre severa koncerne la objekti quin on darfas kunprenar. Lore me efektigas tre serioza selekto e kunprenas nur negranda objekti. Tale me kredas ke me ne havos problemi. Lua filiulo duktos me automobile al aerportuo di Orly. La kontrolo aerportual ipsa esas tre minucioza tamen normala. Ma olta di la homi di « Easy Jet » esas severega e

malgre mea presorgi li forjetas objekti nekareebla pro ke lia dimensiono, quankam vere mikra, esas tro granda segun lia gusto. Me mem ne havis la possibeso pagar suplemento por ica kozi quin me bezonis. Me havas granda iraco e rankoro kontre ica desprizenda e nefrequententinda kompanio e me deskonsilas ferme a mea lekteri vehar per lua avioni. La voyajo ipsa eventis sen plusa problemi e me arivis akurate che l'aerportuo di Berlin Schönefeld ye 15 kl.

30. Ibe sioro Scholz vartis me e bonvenigis me.

Pos kelke diskutir kun nia Berlinana samideano, ni eniris treno qua irigis me a la hotelo ube s-ro Scholz lokacabis chambro por me. Pose ni dineis en restorerio Mexikiana. Ni konvencionis ke s-ro Scholz venos querar me ye non kloki por irar a la Expozo Expolingua, ube nia Ido-amiki di Berlin havis kiosko por prizentar nia linguo komuna. Li esis parpreparanta ol por la sequanta dio. Ita expozo havis loko che la « Russisches Haus » (Rusa Domo) en la « Französische Strasse » (Franca Strado).

Venerdie, 20ma di novembro '15.

Sioro Scholz, tote akurate ye la konvencionita tempo, venis querar me dum la matino por irar a Expolingua. Ibe ni renkontris la Ido-amiki di Berlin. Me ne citos lia nomi, nam me ne havis ita omna nomi en mea kapo e me volas desfavorar nulu. Nia kiosko esis bone prizentata kun kelka libri e revueti en nia idiomu komuna. La plu multa libri esis anciena ma kelkafoye, li esis riimprimuri recenta. Me admiris e duras admirar s-ro Scholz pro lua kurajo, lua quieta audaco por adparolar la homi e lua zeloza devoteso por la skopo di nia Linguo Internaciona. E me dankas anke la ceteri pro lia afableso e jentileso a me e lia donaci di libri e revueti.

Ni vartis lu dum sat longa tempo, ma fine lu arivis vers la fino dil matino, s-ro Robert Pontnau, qua esis sejornanta en Berlin ed olua regiono dum kelka dii. Danke il, me vizitis quik altra kioski. Men impresis multe olta di la Sorabi qui esas Slava minoritato di Sudest-Germania. Olim la areo okupita da Slavi en Germania esis multe plu vasta kam

hodie. E Berlin dum la Mezepoko esis sur teritorio Slava. Ibe esis du vilaji de Venda (Slava gento) peskisti : Berlin e Cölln. Pose amba vilaji unionesis e Berlin koloniigesis da Germani. Ni anke aceptesis da afabla yunino che la Turka kiosko qua ofris teo e salizita kuketi, quin s-ro Pontnau, malgre lua sanesala problemi, povis manjar. Regretinde, me konstatis ye dimezo ke mea horlojeto ne plus funcione e me mustis hastoze irar, akompanata da lu, a la proxima vendeyo « Galeries Lafayette » di Berlin por komprar horlojeto 'ye bon merkato' (chipa preco). Cetere, me ja konstatis, malgre la fakteto ke la oficala tempo di Berlin e Paris esas la sama, lo esas tempo-difero de un horo inter Berlin e Paris. Icasezone jorneysas en Paris erste ye 8 kloki dum ke en Berlin lo esas ye 7 kloki. En Berlin ye 16 kloki 30 esas ja profunda nokto. En Paris ye 17 kloki esas ankore jornolumo e la plena obskureso esas ye 17 kloki 30. La homala aktivesi orientizesas segun la sunala tempo plu kam segun la oficala kloki, tale en Berlin on havas klare la sentimento, ke la homi ye 18 kloki havas la sama aktivesi kam en Paris ye 19 kloki e lo cetera sequas. Do, sen chanjar la kloki dum voyajar, on havas la sentimento chanjur ye tempo-zono. Esas regredinda ke en 1945, la autoritatozi di Francia refuzis retroirar a la normala tempo di Francia, t.e. la West-Europana tempo por mantenar la Mez-Europana tempo imposta dal nazista okupanti en 1940. Se tala restauro eventabus, ore la situaciono carelate esus plu klara.

Dum la posdimezo, me havis interesanta konverso kun yuna mediko di Bolivia, specalisto pri tropikala morbi (i.a. Ebola-morbo), qua deziris

informesar pri Ido. En lua lando, il okupesis por kuracar maladi di izolita regiono qui parolis male la Hispana e di qui la linguo matral esas la « Quechua ». Il lernabis kelke ita linguo por flegar li. Pro kuriozeso, me demandis a lu lektar kelka linei di revuo en la L.I. di la Delegaciono. Sen studiir irgamaniere nia komuna linguo, il havis perfekta pronunco ed achento, kontre ke il parolis la Germana kun fortachento Hispanatra.

Saturdie, 21ma di novembro '15.

Cadie ni havas la vizito da s-ro Schmidtchen. Il opinionas ke nia idiomopovus prosperar danke la helpo da mistika asociuro « sufi »-ista. Me rajuntas lua vidpunto, nam me opinionas de longa tempo ke movado quale la nia povas prosperar o mantenesar, se ol ne havas apogo politikal, nur per la susteno di ideologio. La « sufi »-isti esas tre interesiva pro ke li ne havas sektema mento ed esas tre tolerema. Problemo : quale ni povas interesar Idisti a la dicitu asociuro, ed anke la membris di ol (o adminime kelki de li) a la L.I. di la Delegaciono ? Me ne savas, ma me esperas ke s-ro Schmidtchen savos quale agar e me esas pronta helpar lu e sustenar lua agado tasinse.

Plu tarde Steve Welsh arivas kun lua kompanino qua esas yuna Bulgarianino. La linguo dil paro esas la Franca, nam el studiis en Franca universitati dum plura yari. El parolas perfektamente e senachente la Franca, quaze el esus denaska Francino. Dum la posdimezo Steve facas mikra doco-diskurso pri Ido en la konfero-chambro. Dum la vespero ni iras a Indiana o Pakistanana

restorerio. S-ro Scholz semblas tre prizar ita ecelanta dishi.

Sundie, 22ma di novembro '15.

S-ro Scholz vizitigas Berlin da s-ro Heintze e me. Ni iras unesme a la Gendarmenmarkt proxim la Franca Strado (Französische Strasse). En la vicineso esas la « Französischer Dom » t.e. la kirko dil Hugenoti, Franca protestanti persekutata da rejo Ludovikus XIV e qui trovis refujo en Berlin. Ni arivas ibe lor la Dealala Servo ed on povas audar la kanto famoza « Eine feste Burg ist unser Gott » (Solida fortreso esas nia Deo) qua esis ne nur kantiko ma kombato-kanto kontre la Turki invadanta Mez-Europa <<https://www.youtube.com/watch?v=ErKTZchVVeE>> . En la apudeso esas la tre simila Germana kirko. Regretinde, ni ne povas vidar omno bone, nam lo esas la tempo dil Kristnasko-merkato ed esas multa komercala dometi qui fushas lo spektinda. La vetero esas tre desagreabla : kolda, humida e ventema. Pose, ni iras a diversa loki dil mezo di Berlin. Me memoras granda gardeno ube

Ni vizitas la horlojo-turmo di Berlin

muzikanta Cigano mendikis. Esas multa mendikanta Cigani en la stradi di Berlin

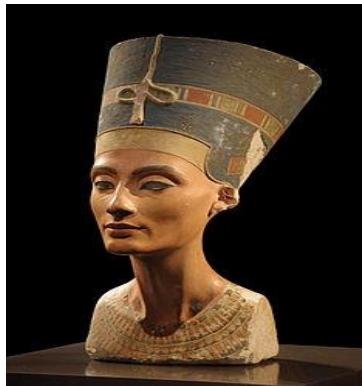
(en Paris li mendikas en la vagoni dil metroo). Pose ni iras ad altra placo ube on celebras per multa flori la viktimi dil recenta atenti en Paris. Ni vizitas anke en bela, bone restaurita quartero anciena, destruktita olim per bombi dum la milito, mikra muzeo pri la kanabo. Ol esas kuriozajo fondita da homi, asertite idealista, qui volas rehabilitar la uzado dil kanabo sub olua omna formi. Tandem, pos multe vagadir tra Berlin, ni iras ad ecelanta restorerio Vietnamana titulizita « Shi Mai » ube s-ro Heintze ja venabis. Nia turo di Berlin finas lore.

Lundie, 23ma di novembro '15.

Pro ke s-ro Scholz esas tre okupata dum du dii, me rezolvas irar a la insulo dil muzei, ed caloke me vizitas la « Nova Muzeo ». Expozesas ibe prehistoriala ed anciena objekti dil civilizuri antiqua Greka, Romana, Mezepokal Germana e precipue di Antiqua Egiptia. Me vidas splendida peci, portreti e figuri. Kelki de li esas tante vivanta ke me havas l'impreso vivar kun li en lia tempo. Fine aparas la extraordinara busto di rejino Nofretete/Nefertiti, spozino di faraono Amenophis IV, qua esas tre bone valorigita. Ol esas tre impresanta. La

rejino
aparas
ankore

yuna, ma
min yuna
kam sur la
kustumala
fotografuri.
Lua aspekto
esas tre

La busto en la muzeo esis
multe plu impresanta kam
sur la fotografuri

autoritatema. On koncias ke el kustumis imperar e konsilar, forsan sen entuziasmo ma pro obligo e devo. Tre probablamente, el esis la vera viro dil rejala paro, nam lua spozulo esis revero ed utopiisto. Me preferas ita busto a la famoza Joconde en la muzeo Le Louvre di Paris.

Mardie, 24ma di novembro '15.

Lasta dio ante mea deproto e me vizitas la urbo Potsdam per interurba autobuso. Ol esas tre bela urbo, eleganta ed aristokratal. Plu bela kam la charmiva Versailles, olqua esas la urbo cirkondanta la kastelo dil reji di Francia. Ni vidas de-extere la kastelo Cecilienhof, olqua komencis konstruktesar en 1913 e finesis en 1916. La imperiala familio instalesis ibe en 1917 e un yaro pose, olu devis abandonar ol. Ica kastelo di qua l'imperiestro Wilhelm II ne volis cesigar la konstrukto dum la unesma mondomilito havas stilo Angla (notinda ke la matro dil imperiestro esis Anglino, filiino di rejino Victoria e Wilhelm parolis la Angla kom duesma matrala linguo). Lago esis apud la kastelo, ma onu ne povis multe juar la agreabla vidajo pro la kolda venteto. Sequis vizito a la bela kasteleto Sanssouci. Nefore del

Fasado dil kasteleto Sanssouci

kasteleto esis la tombo di Friderikus la Granda (Friedrich der Grosse) (1712-1786) an lua tombo apud flori esis terpomi por memorigar ke Friderikus popularigis la terpomi por ke lua regnati cesez sufrar pro famini. Ed il ne esas sola, apud lua tombo esas olti di lua dek-e-un hundi. Plu tarde, ni vizitos la quatero Rusa, olqua esis la sideyo dil KGB lokal e nia guidisto asertis ke prezidanto Putin, olim laboris ibe e savas ecelante la Germana. Fine ni pasos avan la Nova Palaco. Lor la retroveno ni preteriras itere Sanssouci ed on povas ekirar la autobuso por vizitar la internajo dil kastelo e pose retroirar per lokala autobuso qua vehigas ni a la fervoyala staciono di Potsdam o durigar la vehado per nia autobuso. Malgre mea deziro vizitar la internajo di Sanssouci, me preferas finar la exkursio en nia autobuso, nam

me ne prizus vartar, mem dum nelonga tempo, sub ica kolda ed humidega venteto. Ica vizito esabus multe plu agreabla dumprintempe o dum la somero. Ma me ne selektis la periodo di mea vizito, e me ne savis ke la klimato di Berlin povis esar tante nemilda.

Merkurdie, 25ma di novembro '15.

S-ro Scholz venas ed helpas me por irar al aeroportuo. Antee, il vizitigas da me la konstrukturi dil sindikato Ver.di, ube esas la arkiveyo dil Berlinana Idisti. La retroveno, diferante de la deproto, eventas sen problemi, ecepte ke l'aviono havis un horo de tardeso. La kontrolo en l'aeroportuo esis multe plu bone organizita e facila kam en Orly e, cafoye, la homi di « Easy Jet » ne kontrolis la saki. Me arivis en Orly kande esis ja nokto, ma me povis retrovenir adhemе danke tramveturo ed autobusi.

A quo similesos la choseo dil futuro ?

Nomizita choseo di kinesma generaciono (R5G), La choseo dil futuro esos inteligenta e vertuoza e la projeti pri ol formikumas. Colas jus prizentis Wattway, vestizuro choseal enkorpigante celuli sunal en la skopo

Wattway, la choseo sunal di Colas
explotar la potencialo sunal dil milion

kilometri choseal di Francia. Siemens, lua-latere, laboras tre serioze por konceptar chosei kun friciono genitanta fluo lor la paso di pezoza vehili. Experimento, preske simila, ja existas en Nederlando, norde de Amsterdam...por bicikli, sur biciklapta treko olqua povus furnisar lo necesa a tri o quar hemi per cent metri de fluo lineal (Solaroad).

Plusa solvi emersas por respondar al chanjo energial. "Ni laboras por developar la geotermal energio choseal en la skopo igar la choseo plu koldeta dum la somero ed igar ol plu varma dum

la vintro, tale imitante la calorizo sur la sulo en apartamento », revelas François Olard, direktisto dil departamento dil firmo Eiffage por la noviguri. La chosei despruiniganta ja existas sur mikra sezioni de voyi.

LO VEJETALA REMPLASAS LA MINERAL OLEO Por verdigar la voyo, on regardas vers la regiono di la Loire-Valo (mezo di Francia NDLT) ubi on elaboras projeto por fabrikar ekologiala bitumo departante de mikra algi. Lua kodexo-nomo ? « Algoroute ». De nun demonstreri pri chosei, olqui divenas vera laboratorii sub neshirmita cielo, probas noviguri. En Limoges (departemento n°87), depos la pasinta monato januaro, nova procedo (Lumiroute) asocias lumizado spariva a vestizuro reflektante plu bone la lumo.

LA SEKURESO AVAN OMNO La sekureso, avantajo evidenta di choseo (plu) lumoza, konstitucas un de la riskaji dil choseo konektata. Ka pro la informi expektata ? Ka pro la riski ligita al stando dil chosei, al kondicioni meteorologial, ed anke a la trafiko ? En Nederlando, la projeto 'Smart Highway' posibligas a ta autostrado futurista lumizar su sola sen helpo dum la nokto danke sistemo 'fotoluminecenta' (Angle : photoluminescent), apariganta marki sur la sulo segun la klimatala kondicioni. Plu proxima a ni, la choseo departmental 199, en la Parisana regiono, va realigar noviguri sustenata da kinadeko de projeti dil Ifsttar (Instituto Franca pri cienci e teknologii dil transportili). La unesma realiguri konjekteble esas existonta meze dil yaro 2017. Balda futuro !

(Segun artiklo publikigita en la diala jurnalo LE PARISIEN)

Bataclan : Ka riapertigo dum la fino di 2016 ?

La du programizanti dil Bataclan, ubi la atenti di Paris, lor la 13ma di novembro 2015, efektigis 90 mortinti, esperas riapertigar ica spektakleyo « dum la fino di 2016 », segun konverso publikigita

recentamente en la diala jurnalo « Le Monde ». Olivier Poubelle e Jules Frutos, qui posedas 30% del spektakleyo, precizigas ke l'acionerio majoritatal, nome la grupo Lagardère, « deziras la riapertigo ». « Ni volas riapertigar ol ensemble, kun l'esquado, qua anke deziras olua rikonstrukto e di qua nula membro volas departar, li deklaras. La dicitu spektakleyo esos respektata, onu ne va destruktar ol. Ma multa questioni pozetas » pri l'atribuo di ca loko, olua figurizo, olua acesi edc...

ARKEOLOGIO : En Yerushalayim (Jerusalem), traco di rejo Ezekhias

Imprimuro dil siglilo dal biblala rejo Ezekhias (VIIIma jarcento a.K.) jus deskovresis en Yerushalayim.

Tala evento 'okuras' unesmafoye segun la direktanto dil exkavi, Eliat Mazar.

Ico esas rondo argila trovata pede dil muro di la Monto dil Templo, proxim la anciena parto dil urbo Yerushalayim. Imprimita sur 9,7x8,6 mm, suno havanta du ali kun la epigrafo « Apartenanta a Ezekhias (filiulo di) Akhaz, rejo di Juda » - en la Hebrea : « יְהוָה מֶלֶךְ אֶחָד [בָּנָיו] לְחִזְקִיָּהוּ ». Evidente, lu siglis volvajo ek papiro, t.e. dokumento signatita dal rejo ipsa...

La dicitu deskovruro es importantisima nam parolesas pri la « *unesma deskovruro di rejo Izraelida o Judeo* », segun la direktanto dil exkavi, Eliat Mazar. « *Oi konfirmas certena raporti*

(Segun la jurnal LA CROIX)

bibla koncernanta rejo Ezekhias », ilu skribas sur **la retala situo dil Universitato Hebreia di Yerushalayim.**

REJO SAJA E PIA

Qua esas Ezekhias ? Il aparas plurafoye en la biblo, en la duesma libro dil Reji (18-20), en la libro dil profeto Isaiah (36-39) ed en la duesma libro dil Kroniki (29-32).

Il esis la dek-e-triesma rejo dil rejio nedependanta Juda e regnis dum 29 yari, de 716 til 687 ante nia ero, la rejio izraelida dil nordo invadesis dal trupi Asiriana e lua habitantaro deportesis. La rejio Juda acceptis ita-epoke multanombra refujanti Hebreia.

Deskriptita kom saja e pia, Ezekhias kontributis al developo dil komerco e dil agrokultivo, same kam al fortifiko di Yerushalayim. En la domeno religial, il abatis la idoli quin lua patro kultis ed il celebris la Deo di Israel. La duesma libro dil Reji (18,5) dicas ke « *il pozis lua fido en la Deo di Israel e il ne havis similulo inter omna rejii di Juda qui venis pos ilu o qui preiris ilu* ».

Naufraginta galiono Hispana, kargita per trezori, trovesis da Kolumbiani

La prezidanto Kolumbiana, Juan Manuel Santos, anuncis ke lua lando detektis la loko ube jacas la naufraguro dil « San

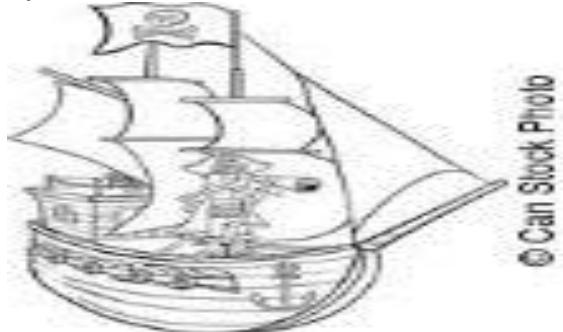
Jose », dronigita en 1708 dum ke lu konvoyis granda quanti de oro.

Ita navo serchesis depos plura yardeki.

Quon on povos rekuperar de la kargajo dil *San Jose*? Lo esas ankore tro frue por dicar lo, ma la naufraguro di ca navo esas en loko nun determinata. La prezidanto Kolumbiana Juan Manuel Santos konfirmis ico, dum la saturdio 5ma di decembro, lor jurnalaro-konfero en Cartagena, t.e. la urbo opoze a qua la enterigita navo detektesis.

Navo havante tri masti e longa ye 45 metri

Ita galiono Hispana esabis sinkigita opoze al litoro di Kolumbia da naval

trupi Britanian dum la milito por la sucedo di Hispania. Lu transportis 600 viri di akompananta esquado e konvoyis granda quanti de oro ed arjento, extraktita del mineyi di Peru, ed anke ora vazaro e lapidi, inter li esis perli e smeraldi. Ica omno destinessis por alimentar la milito-trezoro dil rejo di Hispania Filipus (Felipe) V.

La *San Jose* esis navo havante tri masti longa ye 45 metri e provizita per 64 kanoni. Il esis parto de « armada » di 15 navi, inter li esis du fregati Franca. La Britaniani entraprezis l'asalto per esquado di quar navi, e li esperis sizar la kargajo, ma la koncernata navo dronesabis rapidamente.

(Alain Guillemoles en LA CROIX)

Til 16 miliard euri ek kargajo

La evalui pri la valoro dil kargajo esas multanombra ed iras de 1 til 16 miliard euri. 'Itaque' la dicitu navo ecitis l'intereso di nombroza serchanti di naufraguri, depos plura yardeki.

Prezidanto Dos Santos, lor lua jurnalaro-konfero, entuziasmeskis dum evokar « *la maxim importanta trezoro deskovrita en la historio di la homaro* ». Ma il ne detaligis la kontenajo di la holdi, neanke explikis to quo povos rekuperesar. La urbo Cartagena intencas, omnakaze, konsakrar muzeo a ca navo.

Litijado judicial esas eventanta nun

La *San Jose* trovesis dum la pasinta 27ma di novembro da esquado de exploranti Kolumbiana ed internaciona e identigita kun certeso danke la bronza kanoni qui trovesis e di qui la desegnuro esas karakteriziva.

Litijado opozas depos plura yari Kolumbia al societo Usana « Sea Search Armada (SSA) », koncernante ca navo. SSA esas specaligita pro la serchado di naufraguri. L'aludita entraprezeyo facis kontrato kun Kolumbia por duktar la explori dum la yari 1980ma. Depose, la kontrato nihiligesis ma SSA duras demandar profitar parto de la deskovruri pro ke lu judikas partoprenir la explori.

Korto judicial en Usa opinionis en 2011 ke ca societo ne povas pretendar parto de la proprieto dil navo. Ma lua deskovro povus riimpulsar ica batalio judicial.

VOYO POR RUSIA

La verki da François Villars ja markizis per lia influo multa adolescanti, li esez adepti dil «scout»-ismo o ne. Oli sempre apogesas sur fakti e preciza konoco dil regiono o di la landi aludita. Ica skriptisto preparas raporti eventanta precipue en Rusia, konseque il grantis importo al irado a ta loko.

-*François Villars, vu retrovenas de sejorno en Sankt-Petersburg, quo instigis vu irar adibe ?*

-Me laboras por tri verki, qui havos loko en Finlando, en Petersburg ed en la Balta landi. Me konocis ja tre bone Finlando, sat bone la Balta Stati ma tote ne la urbo di Petrus la Granda. Ni do organizis misiono Arwann (detali pri co sur retsituo konsakrata al «scout»-ismo, NDLR) por impregnesar per l'etoso dil duesma urbo di Rusia. Ni iris adibe per autobuseti, paromi, sen voyajorganizanto, dum tolerar perdar du hori an la posteno frontieral, lor la irado same kam lor la retroveno. Lo esas nekareebla posedar kelka rudimenti di Rusa linguo, nam la Angla esas tre rare parolata ibe. Por plu bone komprender la habitantaro e la urbo, ni selektis kampar...Ico esis tre fokloratra !

-*Sankt-Petersburg esas famoza pro lua kasteli e lua kirki, kad vu vizitis oli ?*

Ekirante la palaco dil Ermiteyo

-Me havas nur un vorto : omno es splendidega. En Petersburg, omno esas extraordinare bela ed ita beleso impresas tam multe la iniciiti kam la homi havanta simpla anmi. La restauri dil rezideyo someral, Peterhof (pronuncez Peterhof por komprenesar) quale olta di palaco dil Ermiteyo, an la fluvio Neva, esas eceptala e nulo ibe existas simila a

vagino dil rejino o giganta homardo ek materio plastika, por fushar la admirado (aludo a lamentinda pseudo-verki artala qui expozesis en la kastelo di Versailles kontre la volo dil Franca populo NDLT).

Lor nia vizito en la Ermiteyo, lo esis la dio monatal di gratuiteso, lor la aperto-tempo esis ibe du serii de adminime 3.000 personi. Danke nia bilieti prenita sur la interreto, ni eniris kom le unesma e povis deskovrar ita marveloza palaco ante ke la turbo invadez ol. Singla chambro esas unika ed ofras raviseso diferanta. Lor la tempo di Petrus la Granda e mem longatempe pose, lo esas certa ke la 'mujiki' sufries ma, hodie, singla

Ruso posedas por su ita beleso extraordinara e, dum ita dio di gratuiteso, la Ruse-parolanti suplantis tre klaramente la grupi de turisti.

Koncernante la kirk i la katedrali, me havas nur un konsilo, oportas absolute vizitar ita marveli matine, quik de la aperto, por evitare la homamasi.

-*Exter la obligata turisto-parkuro, adube vu iris por renkontrar l'anmo di Petersburg ?*

-Ni iris sur la voyo, en la metroo, en la fervoyala stacioni, en la autobusi e la troleovehili, la tramveturi, la gazolino-stacioni (35 rubli po un litro de diesel = 0,48 euro), la supermerkati, la vendeyi, la kafeeyi, la banki, la butiki 'ye bon merkato' (chipa) le « suq » (merkati) oriental, la perspektivo Nevski, la civiti ek imobili havante nechera lokaco, la nova quarteri, la konstrukteyi...omnaloke. Petersburg es urbo recenta, nula stradeto, omno esas larja e spacoza e la imobili nulatempe transpasas quar etaji, l'aquo dil kanali esas omnube.

-*Qui esas la punti qui impresis vu profunde e quin ni trovos probable en ca futura libri promisita da vu a ni.*

-Esas tanta kozi por dicar ! Ma me nur aludos du punti. La unesma koncernas la habitantaro : Petersburg esante la maxim Europana del urbi Rusa, me expektis trovar ibe lo equivalanta dil Parisani. Qua eroro !

La centro di Rusia de la komenco populizesis da Slavi o da Rus-i qui konjekteble venis del Karpati, pose Vikingi o Varegi mixesis kun li. Diferante la Rusa imperio di hodie asemblas grandanombra populi. Ni observez la populi en la cirkumaji : 'Finni' e Skandinaviani, Germanali, Armeniani, Irakiani ed Iraniani. Fine flava Aziani. Ita granda diverseso trovesas en la tipi Rusa. Dum promenar sur la perspektivo Nevski, onu ne povas ignorar ke on esas en Rusia. La viri prizentas traiti tipala kelkete pensigante pri la 'mustelidi' (Latine : mustelidae), o, se ne, li havas tote ronda

kapo, esas anke homi qui havas profili di agli koncernante ti di sudwest-Rusia. Che multa mulieri, on dicernas aspekto 'Huna', Mongola, 'Chukcha', 'Yakuta', 'Neneta' : larja vizajo, alta zigomati, okuli tre klara, tre expresiva e kelkete bridizita, e ofte ita mikra nazo delikata trumpetoforma, qua finas per bulaspekt. Esas multa eleganta mulieri sur Nevski ed eli prizas la kolori, kontraste a la Parisanini qui prizas nur la nigra koloro. E la viri ? La viri semblas ne konocar la surhavo dil *jogging* e lo esas tre bona tale. La yunuli transmisis a me impreso di vireso tre supera ad olta quan on perceptas en Francia.

Ni anke esis tre surprizita per la granda nombro de mariaji renkontrata singladie : adminime kin o sis, di omna sociala rangi.

La misiono Arwann avan la kirk Santa Salvanto per la versata sango

La naciono Rusa realigas kunvivado perfektamente sucesoza nam ne esas senradikigita homi, nula rasismo e nula... sentimento di kulpzeso (quale la west-Europani opoze a stranjera genti NDLT) : en la « suq » Uzbeko, kelke dop la granda vendeyi, kun pistolo mitraliera charjita bandoliere, me vidis polican sola qua kontrolis du homi qui ne esis de Europana gento, qui obediis e ne protestis. Ka vu povus imaginar la sama ceno en la pulco-merkato di Saint-Ouen (quartero di Paris NDLT) !

-*E la duesma punto qua impresis vu ?*

-La vivo esas tre simpla malgre la teknologio. Imaginez, exemple, Paris sen park-horlojo, sen radar, sen spionanta kamero e sen trafikobstrukto ! Tamen omno funcions , e malgre ico, mem dum la kloki di granda trafiko ne esas bruisego di sonora avertili furioza, esas nula nervozeso...nur efikiveso individual. Multanombra simpla homi "regulizas" e preventas la problemi multe plu bone kam la spionanta kameri. En Petersburg e.g. on garas su spikoforme tre ofte, e pro ke nia autobuseto esas kelke longa me timis ke ol prenus tro multa spaco en la strado e me garis ol plu inklinita. La « surveyanto » di hotelo venis por explikar a me ke me devis garar me tote paralele al cetera veturi. Entote, me ritrovis l'etoso di simpleso dil yari 1960ma e 1970ma, nome ita benedikita epoko, ankore kareanta ica omna pelmelo de reguli, de normi, de 'direktivi' qui desagreabligas nia vivo. Lo esas dum livar Rusia por enirar Estonia ke me brutale koncieskis pri ca simpleso.. ed esas nur 12 yari kande Estonia rajuntis EU/UE.

Rusia esas trovanta lua propra voyo, en la kompleta respekto di lua identeso e di lua grandeso.

(Interviuvo da **Anne Le Pape** publikigita en la jurnaloo **PRESENT**)

Disney okupas su tre bone pri la simii

Pos *La Ali purpurea*, *Poleno*, *Felini*, *Chimpanzei* e *Griza Ursi*, Disneynature retrovenas aden la cinemi Europana per *En la rejio dil simii*. Ol esas filmo facita en la junglo di Sri Lanka ed ol raportas la mala chanci di Maya, makokino havanta toko, qua mustas transirar la hierarkio di elua grupo por sekurigar la permano di elua filiulo, Kip.

Ica omna Disney-filmi, sur mivoyo inter la filmo dokumental e la fiktivajo, montras a ni vera historio, travivita da neamansita animali quin onu ne povas

direktar. Ica maxim importanta donatajo subversas omna elementi fundamental di ca laboruro... « On esas ye l'opozitajo dil modelo "Hollywood"-ana, explikas Mark Linfield, facanto e produktanto di ca filmo. En Hollywood, le "star" (steli) kustas tre chere, konseque on filmifas dum tre poka tempo kun esquado tre nombroza. Hike le "star", qui en ica cirkonstanco esas simii, esas tre grandanma e 'travalias' por ni bonvoloze...On povas filmifar li dum tre longa tempo, ma kun mikra

esquado. » Tale Maya e la sui esabis filmifita dum tri yari.

Dum ica tota tempo, la *guidilo teknikal* evidente modifikasi, talgrade ke ol ne plus korespondas vermente kun l'ideo originala : « Komence, on imaginabis filmo montranta la diverseso dil vivo en la junglo, kun multe plu multa animali e la simii kom temo precipua », duras dicar Mark Linfield.

L'apogo da ciencisti

En la singladia vivo, « por bone intelektar to quo esis eventonta, por savar ube lokizar nia kameri, ni profitis la helpo da Wolfgang Dittus e da lua esquado de simiologiisti qui studias ita simii depos kinadek yari. » Ico es helpo nekareebla, ultre la necesa pacienteso, por obtenar splendida imaji, dum mantenar seriozeso ciencial. Cetere ico esas un de la punti komuna ad omna produkturi di Disneynature. Sen divenar kursi pri cienci natural, ita historii naracesas dal naturo ed esas transskribita por la cinemo. Ed ico ne

La simii filmifesis dum tri yari in Sri Lanka

finas, quale konfirmas ico Jean-François Camilleri, generala *manager* di Disneynature : « On havas hodie quar projekti qui ne ja esis anuncita », ma qui publikigesos til 2020. » Inter li, on savas ke Mark Linfield laboras nun pri filmo en Antarktika, tre fore de la simii kun qui il pasis tanta tempo.

LUKTO KONTRE LA DELIKTANTARO EN FRANCIA

RINFORCO VENANTA DE EST-EUROPA

PARIS : L'agado esos plu bone koordinata. La prefektio di polico di Paris va rinforcar lua kontakti kun la autoritatozi di Rumania, di Bulgaria e di Bosnia en la skopo luktar plu efikive kontre la 'itinera' (nomada) deliktantaro. La poshfurtisti e la eskrokanti pri karitato (la falsa peticioni) esas ya en la kolimatoro dil policani, qui organizas programo dedikata al

kolekturo dil informi inter la landi. Unesma kunveno esis organizita dum le 14ma e

La policani vizas precipue poshfurtisti

15ma di decembro. Expertizisti interrenkontros quarfoye dum la yaro por studiar la delikto-agi facita precipue da resortisanti dil Est-Europana landi. La polico Parisana laboras depos 2009 kun la junto-agenti Rumaniana. Ita

kunlaboro posibligis desfortifikar deko de reti, inter li esas la klano Hamidovic, qua koaktis yunini furtar en la metroo. Entote, aproxime 3.000 deliktanti povis identigesar, un triimo de li esas minori.

LA CIENCISTA FRATULI BOGDANOV PRIZENTAS LIA NOVA ESAYO « L'UNIVERSO REZULTAS DE PROGRAMO »

Ka l'Universo esabus programizita ante lua nasko, preske dek-e-quar miliard yari ante nun, ante la « Big Bang » ? Ito esas la teorio quan la ciencista (jemela) fratuli Bogdanov exploras en *La sekreta kodexo dil Universo* (editerio Albin Michel) qua grantas grandega importo al matematiki. Segun ica doktori pri cienco , ica « kodexo kosmologial » esus la pruvo ke nulo abandonesas al hazardo en nia Universo.

Interviuvento : Vi explikas ke la nombri guvernas nia vivi.

Grichka Bogdanov : Ni esas cirkondata per la kodexi. Parolesez pri la kodexo di karto bankala, dil posh-telefonilo, ma anke interne di ni, di nia kodexo genal. Nia DNA/ADN esas la chifrita kodexo qua definas ni kom unika enti.

Ka l'Universo esus, lu anke, naskinta de kodexo numeral ?

Igor Bogdanov : Ica kodexi konstitucesas ek prima nombri nedividebla e misterioza.

La fratuli Igor e Grichka Bogdanov

Li formacas la atomi numeral. Por trovar traco di ca kodexo dil Universo, oportas retroirar al "Big Bang", nome ita flagresko de-ube la materio e l'energio naskis dum fraciono de sekundo. Quo existis jus ante ? Ni pensas ke ante la "Big Bang", l'Universo ne esas materiala. Ca-etape, lu esas ankore nur pura informo. Entote, kodexo « kosmologial », apogante su sur la prima nombri.

Quale pruvar lua existo ?

G.B. : La ciencisti posedas klefo por ito, nome la funcione zêta, deskovrita en 1859 da Bernhard Riemann. Olu dicas a ni ke la repartiso til l'infinito dil prima nombri esas previdebla. Do, ne esus hazardo en

I'Universo, strukturizita per ita nombri. L'Universo e to quon lu kontenas semblas tale rezultar de programo establisita ante l'aparo dil materio 13,8 miliard yari ante nun.

(Por la France-parolanti : Le code secret de l'Univers (*La sekreta kodexo dil Universo*), Igor e Grichka Bogdanov, editerio. Albin Michel – 20 €)

DESAPARANTA DIALEKTI E IDIOMI

En Francia, hodie, la differi lingual esas tre mikra. La regionala lingui e la dialekti esas mortinta o desaparanta. Mem la achenți regional ipsa cesas existar (ecepte en la sudo, ma ja ibe multa homi komencas parolar kun la oficala achențo di Paris ed ica achențo sudal es min forta che la ceteri kam un o du generacioni ante nun). La 'situaciono' linguala en Francia tre proximeskas ad olta di Rusia ube - segun mea jurnal - la homi parolas kun la sama achențo sur tre vasta teritorio. On povas konjektar ke en mea lando, se ne eventos neprevidaji, la situaciono en ne tre fora futuro similesos olta di Rusia.

Quale eventis ico ? Olim du o tri yarcenti ante nun, la differi lingual e dialektal en Francia esis simila ad olti in Germania ed Italia (landi kun nombroza dialekti) e mem plu granda, on devus prefere aludar Austria-Hungaria o ex-Yugoslavia. Ma diferante de ta landi, Francia permanis e la situeso ibe nun divenis tote altra.

Kande me esis puero, dum la fino dil yari 50ma dil pasinta yarcento en la France-parolanta regiono di Alzacia-Lotringia, la rurani havis lokala achențo – la urbani parolis kun la achențo ofical – ma ecepte kelka vorti, esis nula vera dialekto quale olti qui existas en Germania. Ulafoye vizitante la domo di kuzino di mea patro, olquan el heredabis de olda onklulo di mea patro naskinta en 1870 en ita parto di Lotringia e qua esis profesionala piktisto, me lektis sur la kameno kelka frazi skribita da lu en la dialekto ibea, olquin, ye mea astono, me povis facile komprender (ecepte kelka vorti). Ma se dum la komenco dil 20ma yarcento ankore sat multa personi parolis ita dialekto, dum la yari 1950ma, ol komplete desaparabis. E me esis astonata komprender ica frazi, nam en sud-Francia ube habitis mea geavi ed ube me vakancis, la rurani parolis ankore la Ocitana linguo (quan on nomizis « dialekto ») e me komprenis nulo. 'Ergo' a me « dialekto » esis koakte nekomprenebla idiomo ed ico produktis mea astono konstatar ke ne esis sempre tale.

Itaepoke la sudala rurani evanta plu kam quaradek yari esis perfektamente bilingua e parolis tempope en la Ocitana. La plu yuna generacioni komprenis ol ma ne plus savis parolar ol. Hodie ica Ocitane-parolanta homi, evanta plu kam nonadek o cent

yari preske omna transpasis, e, konseque, la Ocitana ne plus parolesas. Posrestas achenko lokal, ma quale me ja skribis supre ol anke minacesas en perspektivo di longa tempo.

Pro quo 'okuris' tala situaciono, kontre ke en Italia, e precipue Germania la dialekto permanas ?

On devas unesme aludar la skoli qui docas la linguo ofical e nur ita linguo, nam la idiomi e dialekto regional ne esas lernata. Ma en Germania anke esas skoli qui docas bone la Germana ed ita skoli funcionas de multe plu multa tempo ibe kam en Francia, nam ja lor la tempo dil religiala Reformo (XVIma yarcento) on kreis bona lerneyi por lektigar la biblo dal dicipuli. En Francia bona skoli por la tota habitantaro kreesis erste dum la fino dil XIXma yarcento. Do, l'expliko per la nura skoli esas nesuficanta, me judikas ke esas du altra importanta elementi : 1°/ Francia e Rusia esas tre centraligita landi ed on luktas energioze kontre la partikularismi lokal, 2°/ E to quon me adjuntas kompletigas lo ja dicitu, nome en Rusia e Francia esas du importanta centri kultural e lingual, rispektive Moskva e Paris, qui havas granda prestijo e qui povas impozar lia normi a lia nacioni. Do, on imitas la linguo di Paris (e di Moskva) ed ico iras mem til imitar lia achenti. En Germania, qua ne esis centraligita lando – excepte dum la periodo dil nazismo – Berlin indijas prestijo kultural por la Germani simila ad olta di Paris por la Franci. Konseque, ibe, la dialekto mantenesas bone, nam on havas nulo por imitar senrestrikte e, ultree, la Germani esas fiera pri lia dialekto qui esas la simboli di lia identeso regional (olim la regioni di Germania esis rejii e princii e posrestas ulagrade patriotismo provincial, preske nacional). En Usa mantenesas anke la dialekto (forta achenko regional) pro la sama motivo, nome ne esas en ca lando vera centro linguala apta imitesar en la tota lando.

Do, la volo dil guvernerio qua volas impozar linguo unesal a tota lando unlatere, e la prestijo di imitinda centro altralatere pleas granda rolo pri la manteno o desaparo di dialekto e idiomii regionali.

Me volas finar per retrovenar al dialekto romanal di Lotringia, qua ja ne plus parolesis dum mea 'kindeso', nam ol havis aparta fato. Kande Alzacia-Lotringia anexesis da Germania en 1871, por ne esar Germanigita, la France-parolanti rezolvis ne plus parolar dialekto a lia filii, ma nur la oficala linguo Franca. Kad ico posibligabus rezistar plu bone a la linguo Germana ? Onu ne savas lo nam la dominaco Germana duris dum min kam kinadek yari ed ico esas nesuficanta tempo por ke tota komunitato abandonez sua linguo. Ma ico esis frapo funesta por la dialekto, qua desaparis ibe plu frue e plu rapide kam olta parolata en la sama regiono durinta esar Franca.

TAO-TE-KING

Sequo dek-e-triesma

XLIV

Del famo o del persono,
a quo ni esas ligita maxim proxime
?

Del persono o del richeso,
quo es lo plu precoza ?

Ganar o perdar,
quo es lo plu regretinda ?

Or, yen :

irgu qua ligas su ad altra kozo
esas grande esforconta.

Irgu qua amasigas multe
esas grande perdonta.

A ta qua savas kontentigar su,
nula deshonoro.

A ta qua savas limitizar su, nula
danjero

E durado eterna.

XLV

Granda perfekteso semblas esar
koakte nesuficanta,

ma lua efiko ne havas fino.

Granda pleneso semblas
extensesar vaste,

ma lua efiko es ne-exhaustebla.

Granda rekteso semblas ankore
esar sinuoza.

Granda apteso semblas ankore
esar deshabila.

Granda eloquenteso semblas esar
muta.

L'exerco vinkas la koldeso.

La repozo vinkas la varmeso.

Pureso e quieteso esas la justa
normo dil mondo.

XLVI

Kande la SENCO regnas sur la
Tero,

On employas kurkavali por
transportar la sterkizo.

Kande la SENCO es perdita sur la
Tero,

on edukas milit-kavali en la prato.

Ne esas plu granda peko kam
multe deziregar.

Nula plu granda malajo kam esar nesaturebla.

Nula plu mala kulpo kam la hungro posedar.

'Itaque' :

saciesar per lo suficanta esas sempre suficar a su.

HISTORIO DI ROMA

P. Cornelius Scipion
l' Afrikano.

Publius Scipion, quan lua vinki igis surnomizar kom l' Afrikano, supozesis esar la filiulo di Jovo (Jupiter), pro ke serpento aparis en la lito di lua matro ante ke il esis konceptita ; e lu ipsa esis ankore en la bersilo, kande drako tegis ilu en un de sua rifalduri sen facar ula malajo ad il. Kande meze dil nokto il iris al Kapitolio, nulatempe la hundi audigis lia aboyi. Il rezolvis entraprezar nulo, sen, antee, restir dum tre longa tempo en la klozajo sakra di Jovo, quaze por recevar ibe la deala inspirajo. Evanta lore

dek-e-ok yari, il salvis sua patro, dum la kombato di Ticinus per vera miraklo debata a lua valoroza kurajo. Pos la dizastro di Canua, la yuna patrici maxim famoza havis la projeto abandonar Italia : per lua nura autoritato il mantenis li sub la standardo Romana. Riasemblante pose la restaji dil armeo Romana, il duktis li a Canusium, tra la fortifikaji enemika. Kande il evis duadek-e-quar yari, pro ke il esis sendita kom pretoro en Hispania, il kaptis Carthago Nova, dum la dio ipsa di lua

arivo. Yunino eceptale bela, atraktis omna regardi ; on adkuris por kontemplar elu ; Scipion interdiktis ke on adduktez el ad il, e retrodonigis elu a lua patro e a lua fiancitulo. Il ekpulsis de Hispania Hasdrubal e Magon, fratuli di Hannibal, federis su kun Syphax rejo dil Mauri, e kun Masinissa. Retroveninta en Roma, il elektesis kom konsulo ante la legala evo, il irigis, kun la konsento da lua kolegi, navaro ad Afrika, forsis dum un nura nokto, la kampeyo di Hasdrubal e di Syphax, vinkis Hannibal retrovokita de Italia ; ed impozis legi al desvinkinta Kartagani ; il servis sua fratulo kom lietnanto dum la milito kontre Antiochus, ilqua, sen postular ransono, retrosendis ad il lua filiulo, qua esabis kaptita. Akuzita pro konkusiono dal plebeyo-tribono Petillius Acteus, il laceris koram la asemblo la libro dil kalkuli : «Hodie, lo esas 1' aniversario, lu dicis, kande me vinkis Kartago ; ni acensez al Kapitolio, e ni dankez la Dei pro ca felica evento. » Pose il retretis, segun propra volo, ad exileyo, e pasis ibe

lo cetera di lua vivo. Dum mortar, il pregis sua spozino ne transportigar ilua kadavro a Roma.

M. Livius Salinator.

Livius Salinator, lor lua unesma konsuleso, vinkis la Iliriani, akuzesis pro furto dil havaji di la Stato da lua envidiozi, e kondamnesis da omna tribui, ecepte dal tribuo Metia. Esante duesmafoye konsulo kun Claudius Neron, qua esis lua enemiko, il rekonciliis su kun ilu, por ke l' administrado dil republiko ne esez detrimentata pro lia deskonkordo ; il vinkis Hasdrubal. Elektita kom censoro kun la sama kolego, il impozis taxo ad omna tribui, ecepte la tribuo Metia, e privacis li de la salario militistal, tale akuzante li, sive unesme kondamnir il neyuste, sive grantir a lu pose, sen esar plu yusta, tante granda honorumi.

Quintus Flaminius

Quintus Flaminius, filiulo dil Flaminius qua perisis an la lago Trasimenus, obtenis per lotrio, kom konsulo, la departmento Macedonia ; guidata dal pastori di princ

Charopa, il eniras ita provinco, kombatas rejo Philippus, fugigas lu e forzas lua kampeyo. Il recevis kom gajo-homo Demetrius, filiulo dil desvinkinto ; pose, po forta pekunio-quanto, il rioficizis Philippus sur sua trono. Ilu anke kaptis kom gajo-homo la filiulo di Nabis, tirano di Lacedaemon (Sparta). Il anke proklamigis, en Nemea,

da heraldo, la libereso di Grekia. Tandem il sendesis adche Prusias, kun la titulo di sendato, por reklamacar Hannibal.

Tradukuro extraktita de la verko : DE VIRIS ILLUSTRIBUS

NIA POEZIALA ANGULO

LA KLOSHETO

Klosheto de arjento dil kuvento
Proxima hike ; voco di lontana
Puerineso esas en ta tinklo,
Qua dolce me rajuntas lor la kloki
Seren e sucioza di la jorno.
Lo esas maxim bona lor matino
Sur muta stradi, sub cielo muta :
Mi ridivenis lore puerino,
Me hav an dorso tresi, magra gambi

Di kaprineto, e ridant okuli
Plena de gay aprilo, e me iras
Ad Meso kun la kara mea matro,
Sur voyi qui ankor es en la sonjo
Di prim auroro, quaz' abandonite
En ul silenco quan nur ruptas l'eko
Di ta klosheto. Pro quo, Mamma mea,
Sucedis jorno, ve, pos ta matino ?

Ada Negri (Segun tradukuro da Andreas Juste)

HOMEROS

L' ILIADO

Rezumo di lo preirinta: *Pro insulto facita da rejo Agamemnôn a lua sakrifisto la Deo Apollôn punisas per mortigera epidemio la Akhaiani. Pos granda dispujo kun rejo Agamemnôn, la heroulo Akhillevs mustas cedar. Il imploras lua deala matro Thétis por pledar favore a lu koram Zevs la rejo dil Dei. Zevs konsentas grantar sua helpo ad Akhillevs e sendas mentiera sonjo ad Agamemnôn. Pro miskompreno, la Akhaiani volas departar e retroirar a lia hemo. La rejo e militisto Odissevs tamen probas despersuadar li agar tale, e tandem li preparas su a la kombato. Ma la Troiani avertita da Iris sendita da Zevs preparas su anke a la kombato. 'Nihilominus' amba partisi probas obtenar interkonsento por posibla paco. Ma Zevs sencese tedata da Hèrè acceptas ke fine erupsez la milito. Pos ke lua fratulo Ménélaos vundesis, rejo Agamemnôn incitas zeloze la Akhaiani a la milito balde komenconta. La kruelaji debutas senfriste ed esas hororinda. La Akhaiani komencas desvinkar lore Deino Hèrè rezolvas intervenar per suplikar Zevs qua paroleskas. Plu tarde Deino Athènè instigas Diomèdès kombatar sucesoze Arès la milito-deo. Pro diskurso dal divinisto Hélénos la Troiani rihavas kurajo e la milito divenas mem plu frenezioza. Senesperigita la spozino di Hektôr iras renkontre ad elua mariajito kun elua infanteto. Hektôr renkontras Paris ed esas provizora ceso dil kombati. Pose, Hektôr defias la Akhaiani e Menelaos volas luktar kontre il, ma lua kompanuli impedas lu acceptar ica kombato quan li opinionas esar tro riskoza por Menelaos.*

E la oldulo reprochis a li ico, e non de li staceskis. E l'unesma esis la rejo dil homi, Agamemnôn. Pose, la brava Diomèdès Tydeido staceskis. E pos li staceskis le Aias vestizita per granda forteso, e Idoméneus e la kompanulo di Idoméneus ? Mèrionès, simila al ocidero di militisti Arès, e Eurypylos, la famoza filiulo di Evaimôn, e Thoas Andraimonide e la deala Odissevs . Omni volis kombatar kontre la deala Hektôr. E la kavalriano Gerenniana Nestôr dicis meze di li :

-Agitez omna lud-kubi nun, e ta qua selektesos dal hazardo kombatos por omna Akhaiani havanta bela knemidi, ed il joyos pri sua kurajo, se lu eskapos la ruda kombato e la lukto danjeroza.

Tale ilu parolis, e singlu markizis lua signo, ed omna signi intermixesis en la kasko dil Atreido Agamemnôn. E la populi pregis, elevante la manui vers la Dei, e singlu dicis, regardante la larja Ouranos :

-Ho Patro Zevs, ekirigez la signo di Aias, o dil filiulo di Tydeus, o dil rejo di la tre richa Mykènè !

Li parolis tale, e la kavalriano Gerenniana Nestôr agitis la kasko ed ekirigis de ol la signo di Aias quan omni deziris. Heraldo prenis ol, prizentanta olu per la dextra manuo al princi Akhaiana. E ti qui ne rikonocis ol, refuzis ol. Ma kande ol parvenis a ta qua markizis olu e jetita aden la kasko, t.e. a la famoza Aias, ilta rikonocis ol quik, e, lasante falar olu ye lua pedi, il dicis, joyoza :

-Ho amiki, ica signo esas la mea ; e me joyas pri co en mea kordio, e me pensas ke me domtos la deala Hektôr. Ni irez ! dum ke me metos mea armi di kombato, suplikez tote deslaute, por ke la Troiani ne audez vi, la rejo Zevs Kroniôn ; o pregez ilu tote laute, nam ni timas nulu. Qua militisto povus domtar me facile, helpe di lua fortreso o di mea febleso ? Me naskis en Salamis, e me ne edukesis ibe sen glorio.

Tale parolis ilu, ed omni suplikis la patro Zevs Kroniôn, e singlu dicis, regardante la vasta Ouranos :

-Ho Patro Zevs, tu qua imperas de la monto Ida, tre augusta, tre granda, donez la vinko ad Aias e ke lu obtenez brilanta glorio ; ma se tu amas Hektôr e ke tu protektas ilu, agez talmaniere ke la kurajo e la glorio di amba militisti esez egala.

Li parolis tale, e Aias armizis su per la bronzo brilanta. E pos ke lu kovrabis sua korpo per sua armi, il marchis ad-avane, simila al monstra Arès quan la Kroniôn sendas al mezo dil militisti quin il instigas por kombatar, havante la kordio furioza. Tale marchis la granda

Aias, remparo dil Akhaiani, dum havar rideto terorigant, per granda pazi, e brandisante lua longa piquo. E la Argiani joyis dum regardar ilu, e tremo sizis la membre dil Troiani, e la kordio di Hektôr palpitis en lua pektoro ; ma il ne povis retroirar al turbo di le sua, nek fugar la kombato, 'quoniam' il demandabis ol. E Aias proximeskis, portante shildo facita ek bronzo ed ek non feli di bovi aspektanta quale turmo. E l'ecelanta laboristo Tykhios qua habitis Hylè fabrikabis ol helpe da sep feli di sep forta tauri parkovrata per plako di bronzo. E Aias Télamônian, portante ica shildo avan lua pektoro, proximeskis a Hektôr, e dicis ica minacanta paroli :

-Nun, Hektôr, tu savos, unu kun unu, qui esas la chefis dil Danaani, sen kontar Akhillevs havante leon-kordio, qua ruptas la falangi dil militisti. Il repozas cadie, an la litoro dil maro, en lua navi havanta kurvigita pupi, iracoza kontre Agamemnôn la princio dil populi ; ma ni omna povas kombatar kontre tu. Komencez do la kombato.

E Hektôr havanta kasko movanta respondis a lu :

-Deala Aias Télamônian, princio dil populi, ne espruvigez me quaze me esus febla infanto o muliero qua nesavas la labori dil milito. Me savas kombatar e ocidar la viri, e movar mea harda shildo per la dextra manuo o la sinistra manuo, e permisesas a me kombatar audacoze. Me savas, dum la ruda batalio, marchar per ferma pedo ye la sono di Arès, e irar impetuoze al pelmelo sur mea kavalini rapida. Ma me ne volas frapar viro quale tu esas per ruzo, ma opoze a tu, se me povos.

(Duro sequos)

TILL STRIGOSPEGULO

La dek-e-duesma rakonto

(dicas, quale *Strigospegul'* divenas meshelpisto en la vilajo Budjenshtedo e quale la paroko fekigas en la kirko tale ke *Strigospegul'* ganas per co bareledo de biro.)

Kande nun *Strigospegul'* en la vilajo esis meshelpanto, lore il povis kantar laute, quale ico ya konvenas a sakristo. Kande nun la parokacho esis provizita per kirkosorganto, lore la parokacho ulafoye

stacis avan la altaro e metis sur su la ornamenti ed esis faonta la meso. Lore *Strigospegul'* esis stacanta dop il e ajustis ad ilu lua albo. Lore la parokacho emisis granda flatuo qua sonegis tra la tota kirko. Lore *Strigospegul'* parolis : « Mastro, quale do, ka vu ofras ico a nia Sinioro kom incenso hike avan la altaro ? » La parokacho respondis : « Pro quo tu questionas pri co ? ya lo esas mea kirko. Me certe havas la povo posibliganta a me fekigar meze dil kirko. » Lore *Strigospegul'* dicis : « Ico havas egala valoro a vu kam bareledo de biro a me, se vu facos ico. » La parokacho parolis : « Yes, ico valorus certe la peno. » Ed ili pariis la unu kontre l'altru, e la parokacho dicis : « Ka

tu opinionas, ke me ne esos tante desrespekoza ? » ed il turnis su e fekigis granda quanto en la kirklo e parolis : « Videz adhike, sorganto, me ganis la bareledo de biro. » Strigospegul' respondis : »No, mastro, antee ni mezurez, kad lo esas meze en la kirklo, quale vu ya dicabis. » Koseque Strigospegul' mezuris ico, e yen mankis

(Duro sequos)

quarimo til la mezo di la kirklo. Kom konsequantajo Strigospegul' ganis la bareledo de biro. Ma lore la keleristino iraceskis e parolis : » Vu ne volas esar sen la fripona servisto, ante ke il havigos a vu omnaspeca deshonoro. »

EN MAROKO, LA LINGUO BERBERA HAVAS SERIOZA DESFACILAJI POR AGNOSKESAR

La organizuri Berbera od altranome « amazigh »-a, deploras refuzo di lia kulturo dum ke forta proporciono dil populo Marokana parolas la « tamazight »-a linguo. — La Konstituco di 2011 oficaligis la linguo « tamazight »-a. — Ma la lego previdante utiligar olu en la prioresala domeno ne ja publikigesis.

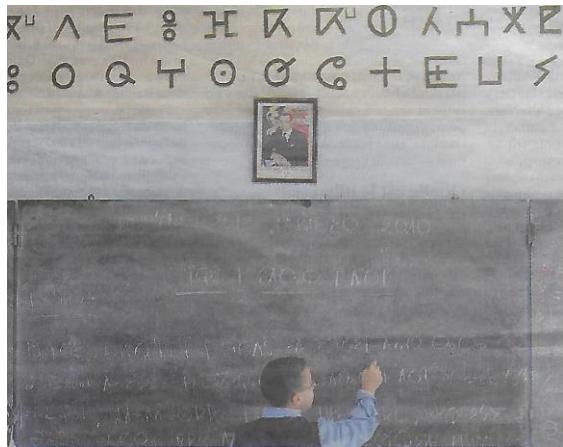
Casablanca – Da nia korespondantino

« La « tamazight »-a (linguo Berbera, NDLR) *esas parto di nia historio, omna Marokani devus lernar ol* », asertas impetuoze Tawfik, habitanto di quatero plebeyal di Casablanca, e venanta di vilajo « amazigh »-a. Ica tre difuzita deziro – la linguo « tamazight »-a *esas la linguo matral di granda parto de la habitantaro, precipue en la regiono Atlas ed en la Sudo* – *esas anke aprobata dal Stato depos la komenco dil yari 2000ma e, plu mem, depos 2011*. La Konstituco grantis, lore, statuto di linguo ofical al « tamazight »-a, linguo evanta del epoko pre-islamal ma qua esis dum longa tempo marginaligita dal

arabe-parolanti. « *Teorialmente, omni sustenas ni* », atestas Abdallah Badou, prezidanto dil civitana reto « Amazigh ». *Ma praktikale nulo evolucionas.* »

La Konstituco previdis la voto di lego organal sekurigante « *l'enkorpigo dil « tamazight »-a en la feldi prioresal* ». Ma ica lego ne ja votesis. Recentamente, questiono pozita en « tamazight »-a che la Parlamento ristartigis la polemiko : dum ke certena deputati konsideras ke la statuto ofical di ta linguo permisas lua utiligo en la mi-cirklo Parlamental, la grupo dil Partiso por la yusteso e la developado (islamisti

moderata nun ye la povo) judikis ke catemo ne darfias « *esar objekto di marchandado* » tam longatempe kam la lego organal ne publikigesos.

Kurso pri la linguo "tamazight"-a en Rabat

Dum la fino dil monato oktobro, pos ke la Supera Komisariaro por la projeto di developado anuncabis ke la Berbere-parolanti reprezentis nur 27% de la habitantaro segun la kontado di 2014 (opoze a 28% en 2004) NGO-i (ONG-i) « amazigh »-a atakis ita aserto por denunciar « *partisala* » : cifri de 40% til 60% esas plu generale ekvokata. La defenseri di la linguo Berbera regretas tale ke la skopo di generaligo en la doceyi esas fora de atingeso : min kam 15% de la skolani havas lecioni pri la Berbera idiomu previdita en lia tempo-employo. « *Icayare, instruktisti por la « tamazight »-a mem advokesis docar itere la Araba* », deploras Abdallah Badou.

Segun Abdallah Kassi, responsivo pri la realigo di ca projeto che la ministerio por edukado, la kozi avancas nek bone nek male, malgre la indijeso di moyeni e di la desfacilaji por rekrutar kompetenta personi. « *Certena regioni qui esis plu avancinta kam altri per demandar ad instruktisti docar nur la Berbera, mustis retroirar pro indijo de*

docisti koncernante la cetera lern-objekti, lu substrekizas. Ma kontinua edukado profesional por la volontarii institucesis, same kam « cursus » qua ja atingis 300 studenti en quar urbi. La tasko esas grandega, ni bezonas tempo. »

La militanti, koncernante li, denuncas stagnado e mem regresado pri la agnosko dil « amazigh »-eso en omna feldi dil vivo publika : skolo, ma anke judicio, kulturo, desinkluzo rural ... Mikra progresi eventis ; cayare, paneli en alfabeto « tifinagh » aparis sur la autostradi. « *Ma la homi qui parolas nur la « tamazight »-a esas ankore kompletamente privacita de possiblesi expresar su opoze al judiciistaro od opoze al administrerio, regretas Abdallah Badou. La artisti Berbera recevas nula helpo, e la budjeto di Tamazight TV duras esar ridinde basa. »*

De la latero di NGO-i (ONG-i), on imputas ica omna tardesi a manko di volo dal klaso politikal, judikata kom « *arabista* » e mem « *amazig-odianca* » en lua majoritato. Recente, rejo Mohammed VI demandis l'acelero dil voto pri la legi organal ne ja promulgata. « *Ma ica omna perdita tempo pruvas ke la guvernerio frenagas ita voto pro motivi ideologial, Abdallah Badou insistas. Lu timas ke l'agnosko di la « amazigh »-a idiomu detrimientos la araba, olqua konsideresas kom la linguo dil islamo. »*

Nombroza esas la organizuri « amazigh »-a partopreninta la « movado dil 20ma di februaro » 2011, qui postulis chanji institucal en la voyotraco dil printempo Araba e qui deziras ardoroze ke Maroko esez « *plurala* » e,

koncernante ula de li, « *laika* ». Imitante Ahmed Adghirni qua akompanas la starto dil programo « Identeso e novigo » pos prezidir la Partiso demokrata « amazigh »-a, dissolvita en 2008 pro « *ne-konformeso*

a la legi jeranta la partisi politikal « pro la motivo di lua « *etnocentrismo* ». « *Icafoye, lu substrekizas, parolesas defensar ne nur la Berberi ma anke la yuro di omna Marokani vivar en lando libera, apertata e yusta socialmente.* »

(Artiklo da MARION JOSEPH publikita en la diala jurnal LA CROIX)

EKOLOGIO

En Chinia, la arbori formacas remparo kontre la dezerto.

Plantacar o riplantacar

[***Chinia esas la lando dil mondo qua esas maxim atingata per la dezertigo... Ed anke un de ti qui riplantacas maxim multa arbori por protektar su kontre ol.***]

KUBUQI

Da nia korespondanto en Chinia

Sub la regardo di 150 jurnalisti, Shang Youfu sinkas granda stango ek metalo, al extremajo di tubo, en la sablo varma dil dezerto Mongolian. Esas mikra ebulio de aquo, quik absorbata, e lua kolego plantacas stipo en la sablo humidigita. La rurano havanta sunbrulita vizajo adjuntas kelka aquo e rikomenca la sama manovro ye un metro de disto.

« *Iti ne permanos, lo esas nur por la demonstro* », agnoskas Shang Youfu. Por riplantacar la dezerto, nome la periodo maxim oportuna iras de aprilo til mayo. « *Ye ta tempo dil yaro, la*

stekaji posvivas en 90% de la kazi, indikas ca agro-laboristo evanta 58 yari, a qua la saneso dil planti esas anke afero pri pekunio. Lua salario dependas de la nombro de arbori plantacita singladie e de lia procento di posvivo. Shang Youfu employes dal entraprezeyo Elion, olqua posedas 8.000 km² de tereno grantita gratuite dal provinco Mongolia interna en 1988 por periodo de triadek yari iterebla, kondicione ke la dicitu entraprezeyo restaurez la tereno konfrontita al dezertigo. Cayare, ita oaziso artifical formikumis ye expertizisti e jurnalisti

por forumo pri la dezertigo organizata dal Konvencione dil Unionita Nacioni koncernante la lukto kontre la dezertigo (CNULCD).

Agrokultivisto Mongolian iras por plantacar yun arbori

En Chinia, la dezerto progresas rapidamente, minacante ne nur la kultivebla arei, ma anke la urbi. Dum la yari 1990, la sablo-tempesti sencese iterata frapis la nordesto di ca lando. La precipua kauzo di ta fenomeno, quankam ne la unika, esas la « Granda Salto adavane », t.e. la probo acelerata di developado impulsita da Mao Zedong en 1958. Itaepoke, en la skopo probar divenor la unesmaranga lando produktanta stalo en la mondo, Chinia kurajigis la abatado dil arbori por funcionigar la fornegi. La ecesi dil pasturado e la pluvarmigo klimatal adjuntesis al senforestigo, e Chinia de nun esas la lando en la mondo qua esas maxim atingata per la extenso dil dezerto : 27% de lua teritorio es atingata, t.e. 400 milion Chiniani esas koncernata. Por l'ekonomio di ta lando la kusto dil dezertigo evaluesas ye 16 miliard euri yarale.

Ica giganto Aziana esas hodie un de la landi qui plantacas maxim multa arbori. Pri lua kontributo nacional por la konfero di Paris koncernante la klimato, Chinia esas cetere un de la skarsa landi

havir enkorpigita paragrafo pri la riarborigo, olqua havas l'avantajo « *augmentar la putei de karbo* ». Quik de 1978 impulsa la koncepto di « granda murego verda » : nemezurebla barilo de arbori supozata unlatere fixigar la duni ed impedar la progresado dal dezerto, ed altralatere haltigar la sablo-tempesti falante konstante sur la grand urbi di est-Chinia, inter li esas Beijing (Pekino), ye la unesma rango, ma anke kelkafoye Tokio en Japonia, o Séoul en Sud-Korea. Lor la yari 1990ma, e til la komenco dil yari 2000ma, violentoza sablo-tempesti atingis la Chiniana chefurbo kin o dekfoye dum la yaro, blindigante la habitantaro dum un o du dii e poslasante ca chefurbo kovrita per tenua mantelo flava.

Ica tempesti esas hodie plu skarsa e min violentoza, anke danke plu bona praktiki agrokultival. Ma la bona intenci kolisionis kun la skopi di granda produktado da la lando maxim populizita en la mondo. « *La problema esas ke Chinia adoptis politiki interkontredicanta : se tu esas edukisto di bestii di Gansu (provinco arida di nord-Chinia), tu povas havar uladie la vizito da agento dil ministerio por agrokultivo qua explikos a tu ke oportas produktar plu multe, explikas Victor Squire, ciencala exploranto Australiana retretinta, qua pasis sua vivo studiar la dezerti Chiniana. E la morga dio, la vizito da agento dil ministerio por la foresto, qua explikos a tu ke tu recevos subvencionis se tu aceptas diminutigar la quanto di tua brutaro, por limitizar la ecesi dil pasturado.* » En ita ludo di sumni interkontredicanta, la ministerio por la foresto esis dum longa tempo traktata quale povra parento.

La disdono chanjis, segun Yang Youlin, koordinanto por Azia-Pacifika dil CNULCD, ed anciena employato dil Chiniana oficeyo por lukto kontre la dezertigo, dependanta del ministerio por la foresto. « *Depos la yari 2000ma, la guvernerio konsideras serioze ita questioni. Kande me rajuntis la guvernerio, en 1994, la budjeto dil oficeyo kontre la dezertigo esis ridinda. Depose, ol multopleskis per 100.* »

Progresi quin Victor Squire konfirmas. « *Pos multa erori e tastadi, la edukado profesional dil tereno-aganti produktas rezultaji. Chinia aquiris vera experienco koncernante la lukto kontre la dezertigo* », asertas ica ciencala exploranto. Il citas kom exemplo nova tekniki por aspersado, la maniero plantacar cirkum duno por diminitigar ol pokope o mem la selekto di arborospeci adaptata al diversa tereni, pos privilejizir dum longa tempo arbori havanta rendimento rapida quale la

poplo olqua esas konsumas mult aquo ed esas debila. En Kubuqi, centro por agrokultivala exploro ‘travalias’ por selektar la planti maxim rezistiva.

La modelo sustenata da UN/ONU produktas tamen debati. Lor la fino dil forumo pri la dezertigo, yuna jurnalisto questionas tale reprezentanto di Elion se uladie en Chinia kreskos urbo quale Las Vegas en Usa. Ica laste dicitu ne hezitas : « *Olim, bezonesis tri dii de transporto per kamelo por arivar adhike. Danke la developado, omna homi havas de nun vivo-kondicioni proxima ad olti dil urbo. Yes, ni povas krear Chiniana Las Vegas !* », lu asertas. La reprezentanto di UN/ONU, Yang Youli, iua-latere grantas importo savigar ke : « *Las Vegas o Dubai ne esas imitenda exempli. En ita urbi, anke konfrontata a sablo-tempesti, la jerado dil tero esas ne-existanta.* »

(Artiklo da **SIMON LEPLÂTRE** publikigita en la jurnalero **LA CROIX**)

Surprizanta simileso inter la legendo dil diluvio Hindua e la rakonto bibla pri Noah

En 1872, la Asiriologiisto amatora, George Smith, agis deskovro qua esis astononta la mondo. Dum ke il studiis partikulara tabeleto dil antiqua civito Mezopotamiana Nineveh, il trovis historio quan multi judikabus kom esanta familiara a li. Kande Smith sucesis dechifrar la texto, il koncieskis

ke ca tabeleto kontenis anciena mito Mezopotamian qua esis paralela al historio dil Archo di Noah di la libro dil Genezo en la Olda Testamento.

Hodie, ni koncias ke la miti dil diluvio ne esas nur trovebla en la kulturi di Proxima-Oriente, ma anke en multa anciena civilizuri tra la mondo. Descripti

pri granda diluvio povas lektesar en la anciena tabeleti Sumeriana, la Deucalion en la mitologio Greka, la folkloro dil populi Maya e K'iche en Mez-Amerika, la mito pri Gun-Yu en Chinia, la historii di tribuo Ojibwa di Lac Courte Oreille en Nord-Amerika, e la raporti dil populo Muisca, por citar nur kelka genti. Un del maxim anciena ed interesanta rakonti havas lia origino en la mitologio Hindua, e quankam esas nekonkordaj inter li, on trovas ibe facinanta simileso a la historio pri Noah e lua archo.

La mito dil Hindua diluvio trovesas en diversa informo-fonti. La maxim frua rakonto, onu dicas, esabis redaktita en la « Veda »-al *Satapatha Brahmana*, dum ke la plu tarda rakonti povas trovesar en le *Purana*, inkluzante la *Bhagavata Purana* e la *Matsya Purana* ed anke en la *Mahabharata*. 'Nihilominus', ica omna historii interkonsentas, ke la precipua persono dil diluvio-rakonto esas viro nomata Manu Vaivasvata. Quale Noah Manu deskriptesas kom individuo vertuoza. La *Satapatha Brahmana*, exemple, dicas ico pri Manu : « Ibe vivis en tempi anciena santa viro / Nomata Manu, qua per penitenci e pregi / Ganis la favoro dil Sinioro di cielo. »

Onu dicas ke Manu havis tri filiuli ante la diluvio – Charma, Sharma, e Yapeti,

dum ke Noah havis tri filiuli – Ham, Sem, e Japheth.

En la libro pri la Genezo, la kauzo dil destrukto di la homaro furnisesas tale, « E Deo vidis ke la maligneso di la homo esis granda sur la tero, e ke omna imaji di la pensi di lua kordio esis nur lo mala sencese. / E la Sinioro repentis facir la homo sur la tero, ed il havis chagreno en sua kordio. / E la Sinioro dicis, me

Noah e Iua Archo da Charles Wilson Peale, 1819

destruktos la homo quan me kreis e desaparigos lu del surfaco di la tero ; ico omna, homo, e bestio, e reptero, e la uceli dil cielo ; pro ke me repentas facir li. »

En la historio di Manu, tamen, la destrukto dil mondo traktesas kom parto dil ordino natural di la kozi, prefere kam puniso deal. Skribetas en la *Matsya Purana* ke « Manu lore iris a la kontraforti dil Monto Malaya e komencis facar « tapasya » (meditado). Multa mili de yari pasis. Tala esis la povi dil meditado di Manu ke Brahma aparis avan ilu. « Me esas kontenta pro tua pregi » dicis Brahma. « Demandez favoro. » « Me havas nur un favoro por demandar, « respondis Manu. « Frue o tarde esos destrukto (pralaya) e la mondo ne plus existos. Me pregas ke vu

grantez a me la favoro esar ilta qua salvos la mondo ed ico komencos eventar lor la tempo dil destrukto. »
« Brahma volente grantis ica favoro. »

En la mito pri la diluvio dil Olda Testamento, lo esas Deo qua salvas Noah per instruktar ilu quale konstruktar Archo. En la versiono Hindua di ca historio , lo esas anke per interveno deala, sub la formo di deo Vishnu, ke la homaro prezervesas de totala destrukto. En ica historio, la deo aparas a Manu sub la formo di mikra fisho dum ke il efektigis lua ablucioni en lageto. Manu gardis la fisho, qua kreskis tante rapidamente ke lua korpo okupis la tota oceano dum periodo de kelka dii. Lore, Vishnu revelis lua identeso a Manu, parolis a lu pri la proximega destrukto, e pri la moyeno salvar la homaro. On aludas anke granda batelo implikata en ica historio. Vishnu instruktis Manu pri la maniero konstruktar batelo e plenigar ol per animali e semini por ripopulizar la tero :
« Ho homo havanta nobla kordio e sorgoza anmo, askoltez nun. Balde la mondo submersesos per granda diluvio, ed omno perisos. Tu mustas konstruktar forta archo e prenar kordo sur la batelo, tu mustas anke prenar kun tu la Seven Sajuli, qui existis depos la komenco dil tempo, e semini di omna kozi e paro di singla animalo, kande tu esos pronta, me venos a tu kom Fisho e me havos korni sur mea kapo. Ne obliviez mea paroli,

sen me tu ne povos eskapar de la diluvio. »

Kande la tempo arivis, Manu devis ligar la batelo al korno dil fisho, tale ke ol povus esar fortirata per lu. Interesanta por notar, ico ne esis la unika foyo kande Vishnu salvis la homaro de destrukto, pro ke lu riaparas sub formo di avatari (rienkarnigi) dum la sucedo dil tempi por prezervar la vivo sur la tero.

L'Archo di Noah sur la Monto Ararat da Simon de Myle, 1570

Pos la diluvio, onu dicas ke la Archo di Noah restis sur la montaro di Ararat. Simile, la batelo di Manu deskriptesis kom perchante sur la somito di monto-kateno (la Monti Malaya en ica kazo) kande la aquo decensabis. On dicas anke, ke, amba, Noah e Manu havis la tasko ripopulizar la tero, e omna homala enti povus serchar la traco di lia ancestri che la unu o l'altru dil posvivanti di ca diluvio.

(Segun artiklo interretal)

RAKONTO MEDIEVAL (MEZEPOKAL) : LA TRI GIBOZI

Da Durand de Douai

Askoltez me, ho Siniori. Sen obliviar mem un vorto di ol, me raportos a vi aventuro extraordinara.

Esis, olim, en urbo – me oblioviis lua nomo...ni dicez la urbo Douai – esis do en Douai borgezo. Bela viro, advere, sempre pronta acceptar ilua amiki, ma ne pekunioza. Tamen, se lu devabus pruntar pekunio, omna homi kreditabus lu. Ita borgezo havis filiino...bela, bela. No, nulatempe antee Naturo formizabis tante bela kreuro. Me ne tardeskos descriptar elu, me ne sucesus agar lo. En tala kazo, plu bona esas tacar.

En la sam urbo vivis gibozulo. Nulatempe antee on vidabis gibozo plu leda. Il havis kapo enorma, vera kapacho, nula kolo, grossa shultri iranta adsupre. Vermente, Naturo ne esabis bona a ilu ! Ne bezonesas descriptar il plu multe, il esis tro leda. Ma nekredeble richa : il esis la viro maxim richa dil urbo segun to quon on dicis pri lu. 'Itaque' lua amiki desinrikabis su por ke il spozigez la filiino dil borgezo, elca qua esis tante bela.

Yen li esas marajita, lore il esas fola pro desquieteso. Ilua spozino esas tro bela, il esas suspektema, il ne plus havas mem un minuto de repozo. Avan lua pordo klozita, sidanta sur la solio, il permisas a nulu enirar, ecepte por adportar pekunio o pruntar olu.

Arivas la dio di Kristnasko. Avan ilu pasas tri minestreli, giboza esas la tri.

« Ha, Sinioro, li klameskas, ni celebros Kristanako kun vu. Kad vu ne apartenas al sama kunfrataro kam ni, nome olta dil gibozi ?

-Ico esas justa », respondas nia adparolata viro, ed il duktas li al etajo, nam il habitas domo havanta eskalero.

La repasto esas pronta, li sideskas an la tablo. La dom-mastro ne sparachas, il aceptas bone lua kompanuli, regalas li per pizi kun lardo e per kaponi. Pos la dineo, il donas anke a singlu de li 20 « sou »-i di Paris. Pose, il konjedas li, per imperar li nulatempe retrovenor nek en sua domo, nek en sua gardeno : se li agos lo, li quik balneskos en la frostigant aquo dil rivero qua fluas pede dil muri di la gardeno. La rivero esas larja e profunda ibe. La gibozi departas tre rapidamente, ma li duras havar mieno joyanta : li ganis multa pekunio ! Koncernante la domo-mastro, il iras promenor sur la ponto.

Or, la damo audis la gibozi kantar ed amuzar su. Elu rivokas la tri minestreli. Elu volas itere audar lia kanti. Por askoltar li, elu klozas sorgoze la pordi.

Dum ke li kantas e distractekas kun elu, yen ke retrovenas la sinioro e mastro. Il ne esis absenta dum longa tempo ! Il esas avan la pordo, il vokas, il klamas. La damo rikonocas lua voco.

Quon agar kun la gibozi ? Adube celar li ?

Proxim la herdo esas lito-framo sur olqua on pozis tri kofri. En singla de li, elu lojigas un gibozo. La spozo eniras e sideskas apud el, tote joyzo esar kun ilua spozino. Ma il ne restas dum longa tempo. Il ridecensas e desproximeskas.

La damo ne esas deskontenta vidar il departar. El va povar liberigar la gibozi. Ma kande el apertas la kofri, elu trovas la dicit viri senviva. Mortinta ! li mortis sufokata ! Foligita, el iras an la pordo, elu videskas portisto, elu vokas il. La yunulo adkuras.

« Ho amiko, elu dicas, askoltez me. Se tu juras a me nulatempe revelar to quon me demandos a tu, tu havos granda rekompenco. Triadek pundi de bona denari esos a tu, kande tu esos facinta la necesa laboro. »

La portisto promisas per sua honoro : il prizas la pekunio, il timas nulo. Il acensas l'eskalero rapidamente. Lore la damo apertas un del kofri.

« Amiko, ne pavorez. Irez por forjetar ca mortinto aden l'aquo dil rivero, tu facos granda servo a me. »

El donas sako a lu, il prenas ol, pozas la kadavro en ol, hisas ol sur sua shultro, decensas l'eskalero, kuras al rivero, rekte sur la ponto e per sukuso jetas la gibozo al aquo e sen vartar plu longatempe retrovenas a la mansio (domo).

Dum ita tempo, kun granda desfacilaji, kun grada esforci, kredante singlaintante cesar respirar, la damo levis la kadavro dil duesma gibozo e tiris

ol ek la kofro. El restas kelke dope. Itainstante eniras rapidege la portisto.

« Damo ! Pagez me ! Me liberigis vu del nano.

-Pro quo vu mokas me, fola rurano ? Il retrovenis vua nano. Vu nulatempe forjetis ilu aden l'aquo, vu retrodkutis lu kun vu. Regardez se vu ne kredas mea paroli.

-Quale ! Ye mil diabli ! Quale il retrovenis adhike ? Lo esas nekredebla ! Il semblis tamen vere transpasinta... Il esas un demono, me kredas. Ma vartez ... Ye santa Remigius, il ne iros al Paradizo tale ! »

Il sizas la duesma gibozo, kunpresas il en la sako, krak ! kargas lu sur sua shultro, hop ! quale il agabus koncernante plumo, e hastas ekirar la domo.

Rapide, la damo tiras ek la kofro la triesma gibozo, jacigas ilu avan la fairo, pose el iras postenizar su proxim la pordo.

La portisto lansas lua viro aden la rivero, kun la kapo adavane.

-Irez maledikata homulo, e ne rivenez ! »

Pose, il retrovenas preske kurante por demandar sua debata salario a la siorino. El ne diskutas, asertas mem ke il pagesos quale devas esar e, nesentiva, duktas ilu proxim la herdo ube jacas la triesma gibozo.

« Ha ! Deo mea, elu klamas, lo esas marvelo ! Kad onu vidis ulo tala ! Regardez ! La gibozo retrovenis ! »

La yunulo nule deziras jokar kande il vidas la kadavro avan la fairo.

« Nekredeble ! ilu dicas. Yen minestrelo !... Me facos do nulo altra hodie kam transportar ica ledega gibozulo ? Me ritrovas il singlafoye kande me jus forjetis lu aden l'aquo ! »

Il pulsas lu aden la sako quan il jetas brutalmente sur sua shultro. Pro fatigo ed iraco, il sudorifas abundante. Il decensas kurante l'eskalero quaze furioso e pulsas la triesma gibozo aden l'aquo.

« Irez, lu dicas, ad omna diabli ! Me portis tu suficiente hodie. Se me vidos tu rivenar, tu ne havos la tempo repantar ! Me kredas ke tu sorcis me, ma ye la Deo qua naskigis me, se tu persequos me ankore e ke me havos bastonego o spisego, me frapos tu per ol sur la kapo e tu esos kuafata per sango ! »

Icon dicinte il efektigas mi-turno e retrovenas a la mansio. Ante acensar la gradi, il regardas rapidamente dop su. E quon lu vidas ? La spozulo qua rieniras la lojeyo ! Opoze a ta aparo, no, il ne deziras ridar. Il kruco-signizas su trifoye, « Nomini ! Sinioro Deo helpez... » Il kredas foleskir.

« Vere, lu klameskas, il esas nevinkebla ica viro. Il persequas me, il va rajuntar me... Ye la shildo di santa Morand (santulo protektero dil urbo Douai NDLT), il kredas ke me esas ruranacho ! Me apene transportis lu ad ula loko ke il retrovenas dop me ! »

Lore il sizas per amba manui la pistilo qua pendesas apud la pordo, kuras al

pedo dil eskalero olquan la altra homulo preparas su acensar.

« Yen vu esas itere hike, sinioro gibozo ! Vu esas vermente obstinanta ! Ye la Santa Virgino, vu punisesos esar hike ankorefoye. Ka vu kredas ke me esas stupida ? »

Ilu levas la pistilo e frapas lu sur la kapo – lua grossa kapo, ka vi memoras ? frapo, frapo timinda, qua spricigas la cerebro e sternigas la transpasinta gibozo sur la gradi. Pose il pozas lu aden sako quan il kordetagas sorgoze – onu vere ne savas kad la mortinto povus ankore persequar ilu – ed il iras por forjetar la kadavro aden la rivero.

« Irez al fundo ed esez maledikata ! Nun me esas certa ke tu nulatempe retrovenos ! »

Lore il retrovenas proxim la damo e postulas ilua salario : kad il ne efektigis skrupuloze elua impero ? La damo ne kontestas ico. El pagas a lu exakte triadek pundi sen sustracionar mem un denaro. El agas lo volente, nam el esas kontenta pri ca komerco. Nun, el liberigesas de ledega spozo. Tam longatempe kam elua vivo duros, el ne plus havos sucii.

No, nulatempe Deo kreis yunino quan onu ne povus obtener po pekunio, lo esas me, Durand, qua asertas lo a vi per finar ica historio. Nulatempe Deo facis juveli tante bela ke onu ne povez aquirar li per denari. La gibozo spozigis la bela yunino, pro ke il esis richa. Maledikata esez ta qua tro prizas la pekunio e maledikata esez ta, qua kom la unesmo, uzis ol !

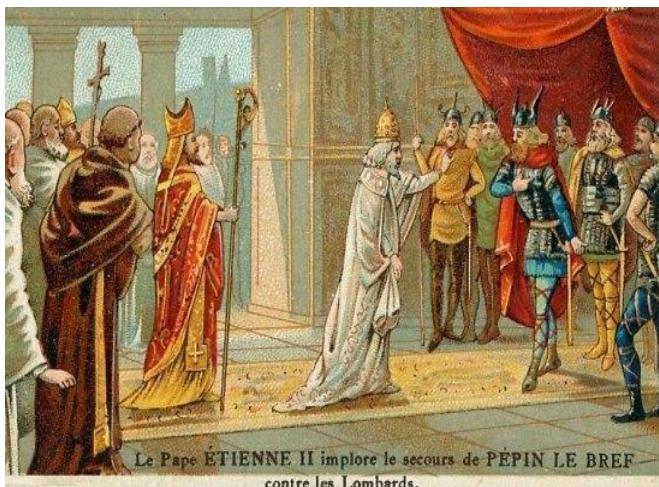
HISTORIO

METZ, BERSILO DIL KANTO GREGORIANA

Kelka muzikisti di Metz laboras depos quaradek yari pri la lokala origini neagnoskita dil kanto gregoriana.

De-ube venas la kanto gregoriana ? Ita questiono esas insidio ! Malgre la legendi qui esas persistema, Gregorius la Granda, papo dum la VIIma yarcento, ne esas l'autoro di ta kanto. E pro bona motivo : ita repertorio asertite naskis du yarcenti pose...en Metz. « *Lua nomo utiligesis kom kauciono spiritual, tante il esis famoza dum la Mezepoko, pro lua importanta laboruro liturgiala. Ma il ne esis kompozisto muzikal* », korektigas Marie-Reine Demollière, pianistino e specalistino di ta repertorio.

La historio pri ca temo esas plu subtila kam ica konciza rezumo, ma dum la mezo dil VIIIma yarcento, kande papo Stefanus II venas por sustenar politikale Pippinus la Kurta, rejo dil Franki, il koncieskas ke la kanti di la liturgio

Papo Stefanus II imploras la sokurso da Pippinus la Kurta

galikana ibe esas diferanta de olti di la liturgio romana. L'interesto komuna di Pippinus (pose di Karolus la Granda) e dil papo esas unigar l'imperio. La liturgio povas esar un instrumento por ca skopo.

Stefanus II, lore, akompanesas da Chrodegang, episkopo di Metz, e chefo dil Eklezio franka, ilqua volas ke lua diocezo divenez la faro dil rinvigo Kristana. Ante departar, il poslasas du kantori romana por ke li docez lia repertorio. « *Ma onu ne abandonas tante facile parolala tradiciono evanta yarcenti, ed en Metz naskas hibridifo kun la uzado lokal. On nomizas ol cantus more romano, t.e. kanto segun la maniero dil Romani, o cantilena metensis, la*

kanto di Metz », explikas Marie-Reine Demollière.

La nomo Metz rivenos en omna texti di Karolus la Granda por indikar la civito ube omni, qui volas edukesar profesionale por dominacar la vera

kanto dil Kristanaro, mustas irar. «*Lo esas en 1975 ke monako dil abadeyo di Solesmes, serchante en la not-sistemo interpretado plu delikata, deskovras ol*», elu savigas pluse.

Dum ita ipsa yaro, violoncelisto di Metz, Etienne Stoffel, retrovenas de kongreso en Strasbourg pri la kanto gregoriana dum havar la ferma intenco kavigar ica sulko (explorar ica feldo). Kun kelka altra personi pasionizata pri ca temo, inter li esas Marie-Reine Demollière, lore evanta 19 yari e filiino di organisto parokial tre fervorante por ita kanto minacata per desaparo, ilu kreas la Centro por studii gregoriana di Metz.

Depos quaradek yari, li grande esforcas dechifar la maxim frua formi skribita, sen linearo, evanta

de la Xma yarcento (laboro tre faciligita depos ke la biblioteki di Europa komencis ‘digitalizar’ e pozar sur lineo lia posedaji di anciena texti muzikal), docar la dicitu kanto (per kursi che la konservatorio e somerala probotempi) e precipue kantar olu.

Depos 1987, dek-e-duo de kantisti dil urbo e lua vicinajo, majoritate profesionani, formacas koro dedikata, nome la «Scola Metensis». La muzikeyo por klasika muziko di Metz, «L'Arsenal» konfidas a lu olua programizo pri muziko anciena. En la tre jolia kirko preske kontigua, Saint-Pierre-aux-Nonnains, maxim anciena kirko di Francia, l'askolto di ta melodii pura e meditema impresas profunde la audantaro.

(Artiklo da **ELISE DESCAMPS** publikigita en la diala jurnal **LA CROIX**)

LA MISTERIO DIL OBLIVIATA VILAJETO

Rezumo di lo preirinta : [En 1943, gespozi iras a la hemo di oldega mortanta onklulo. Li arivas a stranja vilajo ube li invitesas dejunar kun misterioza Ekleziani, qui konfesas esar celita Druidi. Ma ye la fino dil repasto la centyara onklulo havas subite nebona stando. Lu tamen rikoncieskas e, pose, lu durigas la naraco pri eventi sempre plu astoniva di ilua fora yuneso... Il mem naracas la diskreta ceremonio di lua fianco e la tristeso di lua deproto de ta nekonocata e celata loko. Ma pose il havas nekonsolacata nostalgio til ula dio kande il asistas rurala ceremonio tre anciena. Ma il havas la desfortuno, lore, grave maladeskar. Il sucesas tamen transvivar e divenas studento en granda skolo di Paris e fine frequentas homi di alta sociala klasi havanta politikala opinioni Bonapartista. Sur demando da lua fiancitino, il sucesas predicar la futuro. Plu tarde, fatigata per la longa duro dil tempo dil fanceso, il volas instigar energioze lua futura bopatro acpter lua mariajo. Ma ita esas fanatico partisano Bonapartista.]

-Tamen yes !

-Ico ne havas komuna raciono !

-Yes, me insistas... e me ne esas dementa, quale segun semblo vu kredas lo. Esas relato inter la eventi !

-Pro ke Lysiane, naskinta en Perrières en 1827, ne havas civila dokumenti ! E 'quoniam', el ne existas legale, elu do ne povas mariajar su sen ke inuesto minacez revelar la sekretajo di nia retreteyo !

-Ho Diablo !... Ma fine, ico povas probablamente transaktesar – on povus trovar ad elu dokumenti !...

-Me pensis pri co... Ma kun inventita dokumenti, elu ne esus legale mea filiino – dum ke se Louis Philippe ekpusesus e ke Princo Louis Napoléon acesus la povo danke nia esforci, lore lo esus facila a ni obtenor da il la nekareebla dokumenti necesa a vua mariajo !

Vu nun intelektis pro quo vu DEVAS helpar ni, e por quo, Deo helpante, vu MUSTAS SUCESAR !

La oldulo tacis. Facinata per lua naraco fantastika, ni ipsa ne atencis suficiente pri co komence, pro ke ni transportesis cent yari retroe, kurtatempe ante eventi qui esis havonta tante forta resono en tota Europa... Eskapo, la falo di trono, restauro imperiestral... por permisar a yunino spozigar la oldulo qua hodie travivis lua lasta hori... Nekonciante la frazo famoza da Pascal venis a mea labii : « La nazo di Kleopatra, se lu esabus plu kurta, lore la facio dil mondo chanjabus... »

La sono di mea voce, quankam tre nelaute, semblis a me ipsa quaze nekonvenantajo. Mea spozino regardis me neafable, e, venanta desube la lit-kovrilo aparis la kato blanka e rufa qua atencis ni per desquieta okuli, saltis adsur la sulo , e iris sideskar avan la

pordo, quan lu regardis fixe, dum vartar l'instanto kande ol apertesos.

-Ha, lo esas do la tempo, konstatis onklo Louis : Irez apertar la pordo por Miroux... Me retrodonos a vu la libereso, mea nevino...Morge ni finos ica historio. Nun, me pregos vu acensigar adhike patro André... Il esas probablamente infre...Bona vespero mea filii !

CHAPITRO XI

En la chambro komuna, tri viri e du mulieri konversis quietamente cirkum la tablo ek fagoligno, meze di olqua kombustesis un bujio.

Lor nia arivo, patro Jean staceskis, e, quaze por predecidita kozo, sen vartar ke ni pregez ilu de nia onklulo, il acensis vers lua chambro.

En la mi-obskureso di ta chambro havanta ombri harde emfazita per la strii obliqua di orea lumo distranchanta sur la petro-plakizuro du longa rektanguli avan singla fenestro, ni dicernis male la vizaji poke konocata, sur olqui la flameto akrochis hike ed ibe kelketa klareso sur fronto, nazo, zigomato o mentono, sen irgatempe lumizar un de oli integre.

-Quale standi nia amiko ? pronuncis un voco.

-Nemale, segun semblo, ho doktoro, respondis Lucienne rikonocanta la voxo dil mediko. Il esas febla, komprende, ma il duras havar lua tota lucideso, e memorado infalibla... Onu nulatempe kredus ke...

-Me savas lo bone... La maxim eminenta mediki en ca kazoo perdus lia kapableso diagnozar, nam esas nula kauzo fiziologial por ke Louis, malgre lua granda evozeso, ne vivos ankore dum sis semani, o sis monati !

Patro Matthieu gratis a su la kapo... facis gesto dubitala :

-Fiziologiala, forsan... e mem ! Ma ni havas quale vu savas lo, altra procedi pro evaluar l'influo dal dati al vivo di la homi. Via onklo ja probable parolis abundante a vu pri ca temo.

Il parolis precipue a ni pri lua amor-romano, ed incidente pri ula reveli dicit a Napoléon I-ma...

-Yes ma ni konocas, vi povas konjektar lo, ica tota historio depos longa tempo...la rolo quan pleis S-ro de Chamou por la Restauro Imperiestral... simila ad olta di sinioro Bonaventure Guyon por Bonaparte...

-Yes ya, Lucienne admisis, sen volar asumar la risko revelar irgo quo pri la konfeso da nia olda parento.

Patro Mathieu regardis ni tre klare de okuli ad okuli :

-Me ja dicis a vi ke ni omna konocas la historio di lua vivo quan il naracas a vi, interkonsente pri co, kun la membri di nia Suprega kolegio.

Il parolis a vi pri ilua admiso, kad ne ?

-To esas...me probis ruzar... pri la accepto quan il obtenis lor lua neexpektita arivo en Perrière – nam koncernante ilua admiso, ni ja nesavas quala gradi o tituli esas le lua en via hierarkio !

-Il esas arkivisto e mastro dil Arkani, un del non membri dil Granda Kolegio druidal di Gallia.

E vidante nia respektoza astonego, la mediko adjuntis :

-Vi vidas do ke il Savas e parolas plene savante quon il agas. Il judikis ke esas bona igar vi kom lua heredanti e kom la konfidencarii di Sekretajo ligita ad ica loko depos plura yarmili.

-Ma il konocas ni tante poke !

-'Quoniam' me dicas a vi ke il Savas ! e ni omna hike konocas suficiente bone la matematiko divinal por apogar nia agi sur olu... quoniam ol donas a ni... exaktamente, la diagramo di vivo homal, de luo nasko til luo morto...

-Exkuzez me trublar vi, dicens Hermance. Nun esas la kloko dil dimeo.

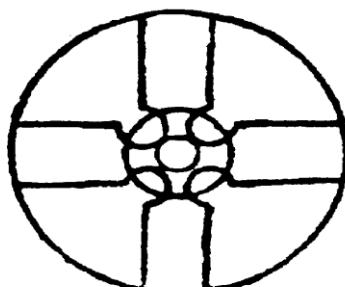
Ne volante acceptar altra helpo kam olta da Philippe, el pozis la manjilaro opoze a singla persono prezenta, nemediate sur la tablo ek vernisizita querkoligno , meze di qua brileatis nereguloze la flameto di disquietiganta bujio.

-Ye l'extremajo dil tablo, opoze ad elu ipsa, Hermance depozis granda supuyo

(Duro sequos)

Tradukita de libro redaktita da Paul Bouchet – Inter-Kelta Arkidruido

MCLXXXIV

1184

vaporifanta, e, tre simple, ante servar, el pronuncis la prego.

Konfuzigita per ta mixo di praktiki religial e di simpleso, quaze ne existus ula frontiero inter la agi maxim humila dil singladia vivo e la praktiki sakra, quoniam sen irga ceremoniaro on frolis la maxim angoriganta misterii pri la Vivo e pri la Morto nevidebla e prezenta, mezurata ibe, avan ni, ye la longeso di stumpi di kandelo, mea spozino e me ne plus audacis dicar ula vorto.

Omna okuli, omna oreli dil asistanta personi direktesis vers la mediko, dum vartar respektoze ke il pludurez ilua expozuro. Ma, quiete, sen levar la nazo, patro Mathieu, indiferenta, manjis ilua supo.

Vakuiginte ilua plado, la oldulo semblis fine vidar l'intenseso di ta omna regardi fixigita sur il, e, quaze lampo elektral quan on lumizas per fluilo, durigis luo expozuro, ibe ubi il interruptabis ol :

GANGA 8

Le Deva ne savis quon facar. Ili iris vizitar Brahma.

GANGA 3ma
sequo

Onu bezonos
longa tempo til ke
l'oceano itere
pleneskos.

Le Deva vartis suficiente multa
yari ma nulo eventis. Li iris
vizitar Vishnu.

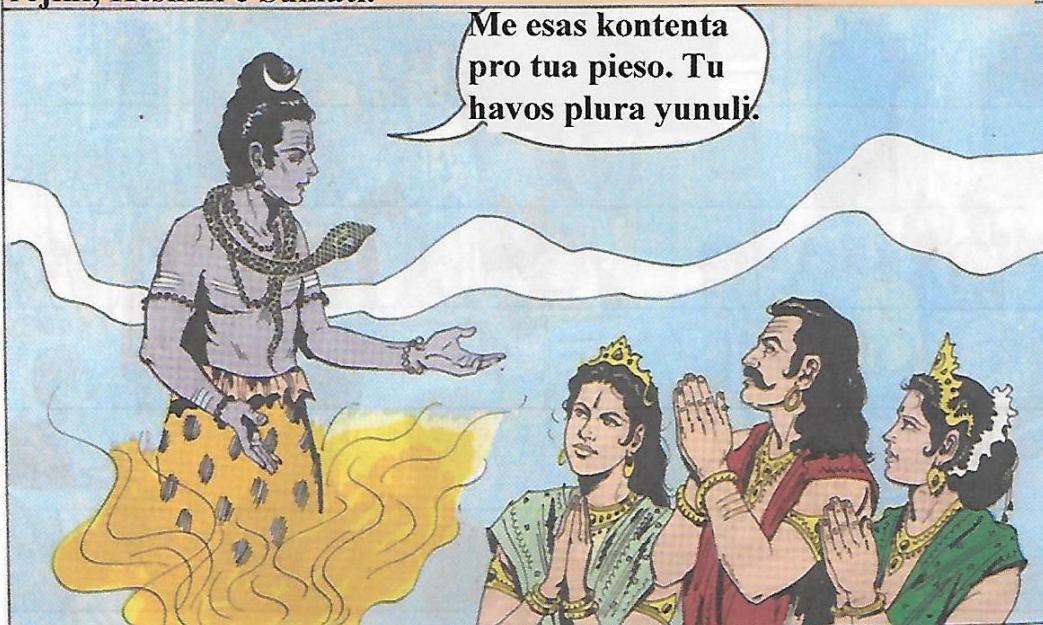
Ne desquieteskez,
la Rejo Sagara e
lua déendantaro
agos tale ke
l'oceano itere
pleneskos.

Ma,
Sagara
ne
havas
filiulo.

Lu ja ofte facis
penitenci por
havor filiulo.

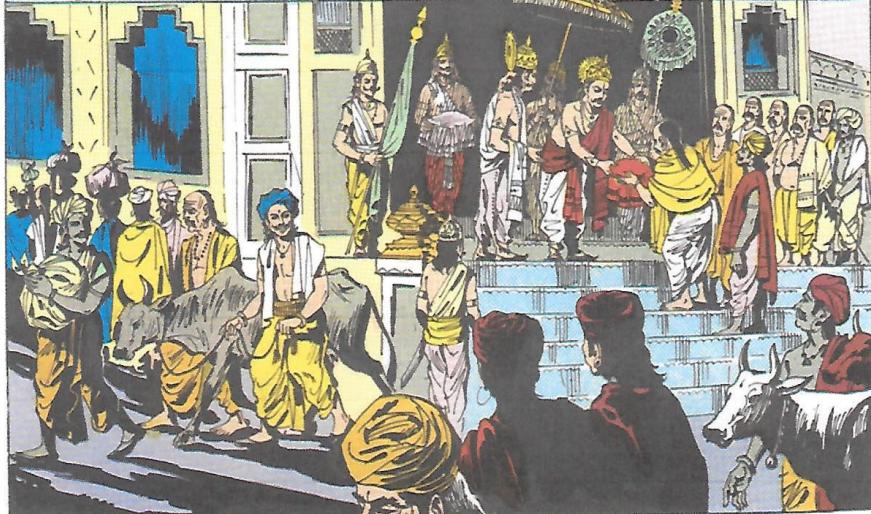
GANGA 9

Samtempe sur la Tero,Sinioro Shiva aparas avan rejo Sagara e lua rejini, Keshini e Sumati.

GANGA 10

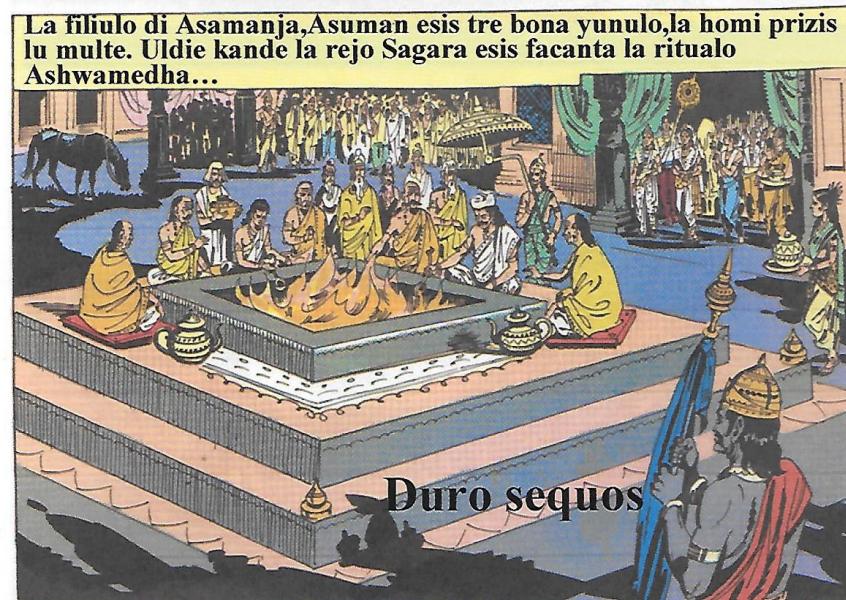
E segun to quon dicabis Shiva amba spozini havis infanti. La Rejo Sangara esis fola pro joyo e facis multa donacaji al povri.

La yari pasis e la yunuli kreskis. La 60 000 filiuli di Sumati esis kurajoza e fortia en konciis sua rejal statuto.

GANGA 11

KELKA IDO-FORUMI

Tre populara esas la forumo : <IdoCatalaOccitan@yahoogroups.com>. La jeranto di ca forumo skribas kelkafoye interesanta mesaji pri la singladia vivo, pri sporto e pri diversa temi. Ol ne esas nur en Ido, nam quale lua nomo indikas lo, on povas anke sendar mesaji en la Kataluna

ibe. En ica forumo senteblesas ulo de la mediteraneala kordiala varmeso.

Por la novici qui volas ameliorar lia savo di nia Idolinguo, esas konsilinda adherar : <idolerneyo@yahoogroups.com>. Politikumado ne esas rekomenata che ica forumo.

La politikumado anke ne esas rekomenata che la forumo : <idostab@yahoogroups.com> qua guidezas da me. Me esforcas havar bona kulturala nivelo kun traduki dil Odiseo da Homeros qua aparas tempope folietone.

BLOGI

Listo segun alfabetal ordino :

Alcione

<http://alciono.blogspot.com/>

Antonio Martinez

<http://haikuido.blogspot.com/>

Bebson Hochfeld

<http://www.ipernity.com/home/bebson>

Jean Martignon

<http://royalist-ido.blogspot.com/>

Jose Cossio

<http://www.ipernity.com/home/idosonora>

Lenadi Mucina

<http://linguoido.ning.com/profiles/blog/list?user=orgrx1gw80gmh>

Parolez Ido

<http://linguoido.ning.com/profiles/blog/list>

Thomas Schmidt

<http://www.ipernity.com/home/93650>

Tiberio Madonna

<http://ingletr.blogspot.com/>

Forsan ica listo ne esas exhaustiva e se altra Idisti redaktas blogo, li volunteez informar me pri co, por ke me publikigez la retala adreso di lia blogo.

«FACEBOOK»-I

Mea propra «facebook» esas Jean Martignon
:<http://www.facebook.com/profile.php?id=100000602493096>
Existas anke (inter altri)
Idisti
Bebson Hochfeld
Linguo Internaciona (di la Delegaciono)
Deutsche Ido-Gesellschaft
Ido-Bigoteso

REVUI e LIBRI

Altra revueti kam KURIERO INTERNACIONA esas la precipua revuo di nia movado PROGRESO e la revueto dil Germana Ido-Societo nome IDO-SALUTO.

Editerio Krayono qua publikigis ne longatempe ante nun la prestijoza interretala revuo ADAVANE ! kontenas anke komenco di libraro virtuala kun kelka Idala libri enretigita ye la sequanta adreso <www.publikaji.tk>.

Ultre lo, on povas lektar interretala edituro di KURIERO INTERNACIONA qua havas un trimestro tardeso kompare a la surpapera edituro che la suba interretala loko :

<http://sites.google.com/site/editeriokrayono/kurierointernaciona>
Esas mencioninda ke la forumo <idoespanyol> kontenas fako pri arkivi ube on povas trovar altra libri di nia literaturo en nia linguo. La ULI havas simile reto-pagino kun virtuala biblioteko. OI povas trovesar ye la suba adreso :
<<http://www.literaturo.ido.li/>>

KONTENAO

Vorto dal redaktero.....	1
Informo prilingua.....	2
Listo de utila vorti.....	3
Ivain o la kavaliero kun leono.....	10
Kritiko pri artikli.....	12
La danso kun la diablo.....	13
De David til Halima, personi ocidita sen dicerno.....	14
Mea vizito a Berlin e partopreno ad Expolingua 2015.....	16
A quo similesos la chosei dil futuro ?.....	20
Artikli diversa.....	21
Voyo por Rusia.....	24
Artikli diversa.....	26
Desaparanta dialekto e idiom.....	29
Tao Te King.....	31
Historio di Roma.....	32
Nia poeziala Angulo.....	34
L'Ilado da Homeros.....	35
Till Strigospegulo.....	37
En Maroko, la linguo Berbera havas serioza desfacilaji por agnoskesar..	38
En Chinia, la arbori formacas remparo kontre la dezerto.....	40
Surprizanta simileso (...).....	42
Rakonto medieval (mezepokal) : La tri gibozi.....	45
Metz, bersilo dil kanto gregoriana.....	48
La misterio dil obliviata vilajeto.....	50
Ganga (da Robert Pontnau).....	53